សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច
Université Royal de droit et des Sciences Economiques
Royal University of Law and Economics

សារណាបញ្ចប់ការសិក្សា

សិទ្ធិរបស់ជនល្មើស ក្នុងរឿងក្ដីព្រហ្មទណ្ឌ

ស្រាវជ្រាវពីថ្ងៃទី ១៦ ខែមីនា ឆ្នាំ២០២០ ដល់ថ្ងៃទី ១៥ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០២០

តាក់តែងឡើងដោយ

និសិត្សឈ្មោះ **ក.អាន ស៊ីវលី**

ក.ខួន និរ័ត្ន

សាស្ត្រាចារ្យណែនាំ

លោក **ជួន ម៉ុនធី**

ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រ **នីតិសាស្ត្រ**

ជំនាន់ទី២០

ឆ្នាំចូលសិក្សា ២០១៦

ឆ្នាំសរសេរសារណា ២០២០

មាតិកា

ទំព័រ

សេចក្តីផ្តើម ១

ជំពូកទី១
ភាគីចូលរួមក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ

១.១ ភាគីជនល្មើស ៤
១.១.១ ជនល្មើស ៤
ក. ជនសង្ស័យ ៤
ខ. ជនត្រូវចោទ ៤
គ. ជនជាប់ចោទ ៥
ឃ. ពិរុទ្ធជន ៥
ង. ទណ្ឌិត ៥
១.១.២ ចារី ៥
១.១.៣ សហចារី ៦
១.១.៤ អ្នកផ្តើមគំនិត ៦
១.១.៥ អ្នកសមគំនិត ៧
១.២ ភាគីរដ្ឋ ៨
១.២.១ នគរបាលយុត្តិធម៌ ៨
១.២.២ ព្រះរាជអាជ្ញា ៨
១.២.៣ ចៅក្រមស៊ើបសួរ ៩
១.២.៤ ចៅក្រមជំនុំជម្រះ ៩
១.៣ ភាគីពាក់ព័ន្ធដ៏ទៃទៀត ៩
១.៣.១ មេធាវី ៩
១.៣.២ សាក្សី ១០

ជំពូកទី២
សិទ្ធិរបស់ជនល្មើសក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ

២.១ សិទ្ធិទទួលបានជំនួយផ្នែកច្បាប់ ១២

២.១.១ សិទ្ធិស្នើសុំមេធាវី......១៣
២.១.២ សិទ្ធិទទួលបានគ្រូពេទ្យ......១៤
២.១.៣ សិទ្ធិទទួលបានព័ត៌មាន......១៦
២.២ សិទ្ធិទទួលបានការស៊ើបអង្កេតដោយត្រឹមត្រូវ និងយុត្តិធម៌......១៧
២.២.១ សិទ្ធិទទួលដឹងពីប្រភេទនិងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់......១៧
២.២.២ សិទ្ធិទទួលបានការសួរចម្លើយតាមច្បាប់គ្មានអំពើហិង្សា ទណ្ឌកម្ម និងអំពើអមនុស្សធម៌......១៩
២.២.៣ សិទ្ធិទទួលដឹងពីភស្តុតាង សាក្សី......២០
២.២.៤ សិទ្ធិទទួលបានការនៅក្រៅឃុំ......២១
២.២.៥ លក្ខខណ្ឌរបស់ជនជាប់ឃុំ......២២
២.៣ សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌......២៥
២.៣.១ សិទ្ធិទទួលបាននូវការកាត់សេចក្តីជាសាធារណៈ......២៧
២.៣.២ ការសន្មត់ជាមុនថាគ្មានទោស......២៨
២.៣.៣ សិទ្ធិទទួលបាននូវការជំនុំជម្រះដោយគ្មានពន្យាពេល......២៩
២.៣.៤ សិទ្ធិត្រូវមានការសួរចម្លើយ និងត្រូវពិនិត្យសាក្សី......៣១

ជំពូកទី៣

ការបន្ធូរបន្ថយទោស និងការលើកលែងទោស

៣.១ លក្ខខណ្ឌនៃការបន្ធូរបន្ថយទោស......៣២
៣.២ លក្ខខណ្ឌនៃការលើកលែងទោស......៣៣
៣.៣ អានុភាពនៃការលើកលែងទោស......៣៦
សេចក្តីសន្និដ្ឋាន......៣៧
អនុសាសន៍......៣៩
ឯកសារយោង
ឧបសម្ព័ន្ធ

អារម្ភកថា

ក្រោយពីបានសិក្សាអស់រយៈពេល ០៤ ឆ្នាំនូវផ្នែកនីតិសាស្ត្រហើយមានឈ្មោះ នៅក្នុងបញ្ជីនៃក្រុមនិស្សិតសរសេរសារណា ដើម្បីបញ្ចប់ការសិក្សាថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រ។ យើងខ្ញុំសម្រេចចិត្តជ្រើសរើសយកប្រធានបទស្តីពី "**សិទ្ធិរបស់ជនល្មើសក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ**" មកធ្វើជាប្រធានបទក្នុងការសរសេរសារណាបញ្ចប់ការសិក្សា។

ការស្វែងយល់អំពីសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទ ជាកត្តាចូលរួមចំណែកក្នុងការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស និងចូលរួមកែលម្អដល់ដំណើរការនៃស្ថាប័នតុលាការឱ្យកាន់តែមានប្រសិទ្ធភាព និងតម្លាភាពខ្ពស់។ គ្រប់ភាគីទាំងអស់មិនថាជនល្មើស ឬជនរងគ្រោះ ឬជនពាក់ព័ន្ធដ៏ទៃ គួរតែឃ្វីស្វែងយល់អំពីសិទ្ធិទាំងនោះ។ ជាពិសេសសិស្សនិស្សិត ព្រោះវាជា យានមួយសម្រាប់ចម្លងយើងដល់គោលដៅ។

ហេតុដូចនេះហើយបានជាយើងខ្ញុំ សម្រេចជ្រើសរើសយកប្រធានបទនេះមកធ្វើការចងក្រងជាសារណានេះឡើងដើម្បីសិក្សាបន្ថែម និងទុកជាឯកសារជំនួយដល់ការសិក្សាស្រាវជ្រាវរបស់និស្សិត អ្នកសិក្សាជំនាន់ក្រោយៗ រួមទាំងទុកជាអនុស្សាវរីយ៍ក្រោយការបញ្ចប់ការសិក្សា។

ការសិក្សា ចងក្រងសារណាមួយនេះឡើង ពិតណាស់ថានឹងមានចំណុចខ្វះខាតនូវរាល់ពាក្យពេចន៍ខ្លឹមសារ ក៏ដូចជាកំហុសអក្ខរាវិរុទ្ធជាក់ជាពុំខាន។ យើងខ្ញុំជានិស្សិតដែលធ្វើការចងក្រងនេះនឹងរងចាំទទួល និងស្វាគមន៍ចំពោះមតិយោបល់ ការរិះគន់ សម្រាប់ការកែលម្អបន្ថែមដើម្បីបំពេញបន្ថែមរាល់ចំណុចខ្វះខាតពីសំណាក់លោក លោកស្រី សាស្ត្រាចារ្យ សិស្សនិស្សិត និងមិត្តអ្នកអានដោយក្តីគោរព។ ជាមួយគ្នានេះផងដែរ យើងខ្ញុំសូមការអភ័យទោសចំពោះកំហុសឆ្គងដោយអចេតនាដែលកើតមានឡើងក្នុងកិច្ចការមួយនេះ។

ជាចុងក្រោយសូម លោក លោកស្រី សាស្ត្រាចារ្យ សិស្សនិស្សិត និងមិត្តអ្នកអានទាំងអស់ជួបប្រទះតែនឹងពុទ្ធពរទាំងបួនប្រការគឺ អាយុ វណ្ណៈ សុខៈ ពលៈ កុំបីឃ្លៀងឃ្លាតឡើយ។

សូមគោរពអរគុណ!

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

យើងខ្ញុំជានិស្សិតឆ្នាំទី៤ ជំនាន់ទី២០ ផ្នែកនីតិសាស្ត្រ នៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច ក្នុងឆ្នាំសិក្សា២០១៦-២០២០។ យើងខ្ញុំសូមគោរពថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅបំផុតចំពោះ **លោកឪពុក ម៉ិច គឹមខួន** និង**អ្នកម្តាយ ហុង ឆេងគាង** និង**លោកឪពុក ខួន សារិន** និង **អ្នក ម្តាយ ស៊ឹម ហ៊ីច** ជាទីគោរពស្រលាញ់នៃកូនដែលលោកបានផ្តល់កំណើត និងចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សាកូនដោយក្តីមេត្តា ករុណា ចំពោះរូបកូនតាំងពីតូចរហូតដល់ធំពេញវ័យដែលរូបលោកទាំងពីរបានលះបង់គ្រប់យ៉ាងនូវកម្លាំងកាយចិត្ត ថវិកា អប់រំ ទូន្មានប្រៀបប្រដៅ ជំរុញលើកទឹកចិត្តដល់កូនក្នុងការសិក្សារៀនសូត្រ តាំងតែរូបកូននៅតូចរហូតដល់រូបកូនបានបញ្ចប់ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រនីតិសាស្ត្រប្រកបដោយភាពជោគជ័យ។

ទន្ទឹមនេះផងដែរយើងខ្ញុំសូមថ្លែងអំណរគុណចំពោះ **ឯកឧត្តមបណ្ឌិត លុយ ចន្ធ្លា** សាកលវិទ្យាធិការនៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច។ ម្យ៉ាងវិញទៀត យើងខ្ញុំសូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅចំពោះ លោកគ្រូ អ្នកគ្រូ សាស្ត្រាចារ្យទាំងអស់ដែលបានខិតខំបង្ហាត់បង្ហាញ និងផ្តល់ជាចំណេះដឹងដល់យើងខ្ញុំ ទើបយើងខ្ញុំអាចសរសេរសារណាប្រកបដោយជោគជ័យ។

ជាងនេះទៅទៀត យើងខ្ញុំសូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅចំពោះ **លោកសាស្ត្រាចារ្យ ជួន ម៉ុនធី** ជាសាស្ត្រាចារ្យណែនាំ ដែលបានជួយផ្តល់មតិយោបល់ កែតម្រូវ និងជំរុញឱ្យកិច្ចការសរសេរសារណាទទួលបានជោគជ័យ។

ចុងបញ្ចប់នេះ យើងខ្ញុំសូមបួងសួងដល់វត្ថុស័ក្តសិទ្ធិ ទាំងឡាយក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា សូមប្រសិទ្ធពរជ័យជូនដល់អ្នកមានគុណទាំងទ្វេ ឯកឧត្តម លោកជំទាវ លោក លោកស្រី សាស្ត្រាចារ្យ សិស្សនិស្សិត និងមិត្តអ្នកអានទាំងអស់ជួបតែនឹងសេចក្តីសុខ សេចក្តីចម្រើននៅក្នុងជីវិតរៀងទៅ ព្រមទាំងជួបប្រទះតែនឹងពុទ្ធពរទាំងបួនប្រការគឺ អាយុ វណ្ណៈ សុខៈ ពលៈ កុំបីឃ្លៀងឃ្លាតឡើយ។

សេចក្ដីផ្ដើម

សេចក្តីផ្តើម

១.លំនាំបញ្ហា

ដំណើរការប្រកបដោយឯករាជ្យ និងប្រសិទ្ធភាពនៃស្ថាប័នតុលាការ គឺជាចំណុចសំខាន់ក្នុងកិច្ចការពារ និងការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស។ រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាទទួលស្គាល់ និងគោរពសិទ្ធិមនុស្សដូចមានចែងក្នុងធម្មនុញ្ញនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស និងកតិកាសញ្ញាព្រមទាំងអនុសញ្ញាទាំងឡាយទាក់ទងទៅនឹងសិទ្ធិមនុស្ស សិទ្ធិនារី និងសិទ្ធិកុមារ។ ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ មានភាពស្មើគ្នាចំពោះមុខច្បាប់ មានសិទ្ធិសេរីភាព និងមានករណីកិច្ចដូចគ្នាទាំងអស់ ដោយឥតប្រកាន់ ពូជសាសន៍ ពណ៌សម្បុរ ភេទ ភាសា ជំនឿ សាសនា និន្នាការនយោបាយ ដើមកំណើតជាតិ ឋានៈសង្គម ធនធាន ឬស្ថានភាពឯទៀតឡើយ។[១]

មនុស្សគ្រប់រូបទាំងអស់កើតមកមានសេរីភាព និងសមភាពក្នុងផ្នែកសេចក្តីថ្លៃថ្នូរនិងសិទ្ធិ។[២] ក្នុងន័យនេះរាប់បញ្ចូលទាំងជនសង្ស័យ ជនជាប់ចោទក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ។ ប្រសិនបើយើងត្រូវជាប់ចោទពីបទព្រហ្មទណ្ឌ យើងត្រូវចាត់ទុកថាជាមនុស្សគ្មានទោសរហូតទាល់តែមានសាលក្រម ពីតុលាការប្រកបដោយភាពយុត្តិធម៌ថាយើងពិតជាមានកំហុស។ យើងមានសិទ្ធិការពារខ្លួន គ្មាននរណាម្នាក់អាចចោទប្រកាន់ទោសយើង ឬដាក់ទោសយើងចំពោះអ្វីដែលយើងមិនបានប្រព្រឹត្តនោះទេ។

គោលបំណង នៃការពារសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទ គឺសំដៅទៅលើការធានាការពារសិទ្ធិទាំងឡើយដែលជនជាប់ចោទទទួលបានក្នុងអំឡុងពេលឃាត់ខ្លួន។ គោលការណ៍ជាមូលដ្ឋាននៃសិទ្ធិរួមមានដូចជា៖

- ជនគ្រប់រូប មានភាពស្មើៗគ្នានៅចំពោះមុខតុលាការ និងសាលាជំនុំជម្រះក្តី
- ជនគ្រប់រូបមានសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះក្តីដោយយុត្តិធម៌ និងសវនាការជាសាធារណៈពី សាលាជំនុំជម្រះដែលមានសមត្ថកិច្ច ឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀង
- ជនដែលជាប់ចោទពីបទព្រហ្មទណ្ឌ ត្រូវបានសន្មត់ថាគ្មានទោសរហូតដល់ពិរុទ្ធភាពរបស់ជននោះត្រូវបានរកឃើញ
- ត្រូវបានព័ត៌មានភ្លាមៗ និងដោយលំអិតអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់
- ត្រូវមានពេលវេលា និងសម្ភារៈរូបវ័ន្តគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់រៀបចំការពារខ្លួន និងឆ្លើយឆ្លង ជាមួយមេធាវី

[១] មាត្រា ៣១ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៣

[២] មាត្រា ១ នៃសេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស

- ត្រូវបានជំនុំជម្រះដោយឥតពន្យារពេលយូរហួសហេតុ

២. ចំណោទបញ្ហា

សៀវភៅសារណាមួយនេះ ដែលមានចំណងជើងថា **សិទ្ធិរបស់ជនល្មើសក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ** គឺក្រុមយើងខ្ញុំបានកំណត់នៅ សំណួរស្រាវជ្រាវមួយចំនួនដូចជា

- តើមានភាគីណាខ្លះ ដែលបានចូលរួមដំណើរការរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ?
- ប្រសិនបើបុគ្គលធម្មតាម្នាក់ខ្លាចជា ជនល្មើស តើគាត់នឹងត្រូវទទួលបានសិទ្ធិអ្វីខ្លះ?
- ក្រោយពេលក្លាយជាទណ្ឌិតហើយ តើមានលក្ខខណ្ឌណាខ្លះដែលធ្វើឱ្យទណ្ឌិតអាចនឹងទទួលបានការបន្ធូរបន្ថយទោស ឬលើកលែងទោស?

៣. គោលបំណងក្នុងការសរសេរសារណា

គោលបំណងនៃសារណាមួយនេះ គឺដើម្បីសិក្សាស្វែងយល់សិទ្ធិរបស់ជនល្មើសចាប់តាំងពីដំណាក់កាលដំបូងនៃការឃាត់ខ្លួន រហូតដល់ដំណាក់កាលនៃការបញ្ចប់ការជំនុះជម្រះ។ សារណា មួយនេះក៏នឹងឆ្លុះបញ្ចាំងអំពីច្បាប់ជាតិ ក៏ដូចជាលិខិតូបករណ៍អន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សសំខាន់ៗ មួយចំនួនដែលបានកំណត់អំពីសិទ្ធិរបស់ជនល្មើសក្នុងរឿក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ។

៤. ទំហំ និងដែនកំណត់នៃការស្រាវជ្រាវ

ទំហំ និងដែនកំណត់នៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវនៃសារណានេះ ត្រូវបានធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវទៅលើឯកសារគោល គឺរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៣ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០១០ ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧ ច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ ឆ្នាំ២០១១ និងឯកសាររួមផ្សំដែលពាក់ព័ន្ធហើយដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងឯកសារយោងស្រាប់។

៥. វិធីសាស្ត្រនៃការស្រាវជ្រាវ

វិធិសាស្ត្រស្រាវជ្រាវនៃសារណានេះ ត្រូវបានរៀបចំឡើងប្រើប្រាស់នូវវិធីសាស្ត្របែបពិពណ៌នា។ការសិក្សា និងស្រាវជ្រាវដោយធ្វើការប្រមូល ចងក្រងនូវរាល់បណ្តាឯកសារគតិយុត្ត លិខិតូបករណ៍គតិយុត្តអន្តរជាតិដែលពាក់ព័ន្ធនឹងប្រធានបទខាងលើ។

៦. រចនាសម្ព័ន្ធនៃការស្រាវជ្រាវ

ដើម្បីជាភាពងាយស្រួលក្នុងការស្វែងយល់ពីខ្លឹមសារ និងជាសោភ័ណ្ឌភាព យើងខ្ញុំបានរៀបចំរចនាសម្ព័ន្ធនៃសារណានេះជា **៣ជំពូក** ដូចខាងក្រោម ៖

ជំពូកទី១ ភាគីចូលរួមក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ៖ គឺជាការប្រមូលនូវរាល់ភាគីនានាដែលបានទាក់ទិនក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ទាំងអស់រួមមានភាគីជាជនល្មើស ចារី សហចារី អ្នកផ្តើមគំនិត អ្នកសមគំនិត ភាគីជារដ្ឋ និងភាគីពាក់ព័ន្ធដ៏ទៃទៀតដូចជាសាក្សី និងមេធាវីជាអាទិ៍។

ជំពូកទី២ សិទ្ធិរបស់ជនល្មើសក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ៖ ជំពូកនេះ គឺនឹងសេសេរពីសិទ្ធទាំងឡាយណាដែលភាគីជាជនល្មើសនឹងត្រូវទទួលបានចាត់តាំងពីដំណាក់កាលដំបូងនៃការឃាត់ខ្លួន រហូតដំណាក់កាលបញ្ចប់នៃនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌដែលមានចែងក្នុងលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តទាំងជាតិ និងអន្តរជាតិ។

ជំពូកទី៣ ការបន្ធូរបន្ថយទោស និងការលើកលែងទោស ៖ នៅក្នុងជំពូកនេះ គឺបានសេសេរពីលក្ខខណ្ឌនៃការបន្ធូរបន្ថយទោល និងលើកលែងទោស រួមជាមួយអានុភាពនៃការបន្ធូរបន្ថយទោល និងលើកលែងទោស។

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន និងអនុសាសន៍ ៖ គឺការស្វែងរកចំណុចវិជ្ជមាន និងចំណុចខ្វះខាតដែលអាចកើតមានឡើង និងការផ្តល់ជាយោបល់ដើម្បីចូលរួមចម៌ណែកកាត់បន្ថយនូវកង្វះខាតទាំងឡាយដែលបានកើតមានឡើង។

គំនូសបំព្រួញនៃរចនាសម្ព័ន្ធ

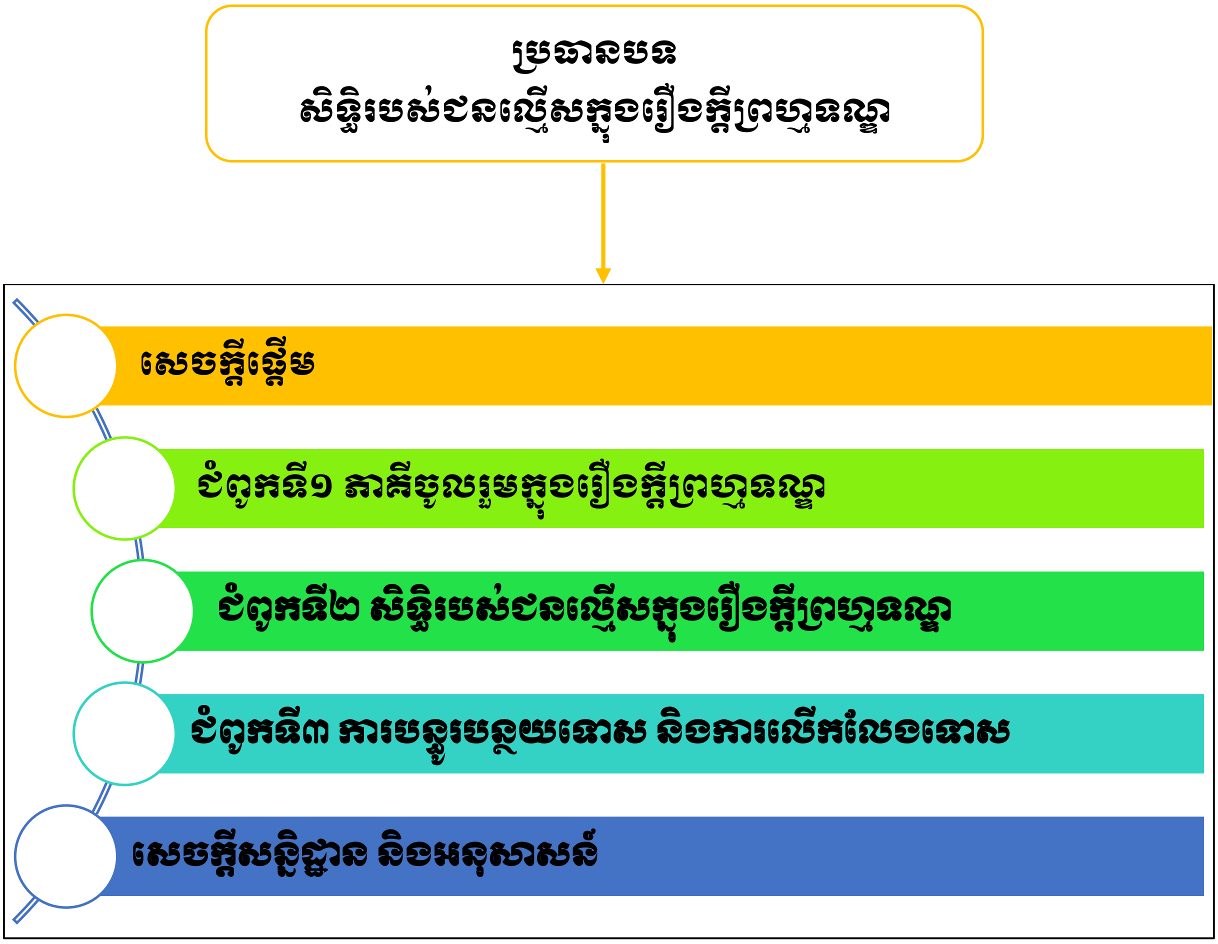

ជំពូកទី១

ភាគីចូលរួមក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ

ជំពូកទី១

ភាគីចូលរួមក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ

ការស្វែងយល់អំពីសមាសភាពភាគី ដែលចូលរួមក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ជាផ្នែកមួយយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការសិក្សាឱ្យកាន់តែស៊ីជម្រៅ និងមានភាពរលូន។

ជាទូទៅ ភាគីក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌមានដូចជាភាគីរដ្ឋ ភាគីជនល្មើស និងមានភាគីពាក់ព័ន្ធដ៏ទៃទៀតរួមមានមេធាវី សាក្សីជាអាទិ៍។

១.១ ភាគីជនល្មើស

១.១.១ ជនល្មើស

ជនល្មើស គឺអាចជារូបវន្តបុគ្គល ឬនីតិបុគ្គលដែលប្រព្រឹត្តនូវអំពើល្មើសច្បាប់ណាមួយ ដែលខ្លួនត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើរបស់ខ្លួនបានប្រព្រឹត្តតាមការកំណត់របស់ច្បាប់។ ពាក្យជនល្មើសនេះទៀតសោត ត្រូវបានប្រជាពលរដ្ឋទូទៅប្រើសម្តៅដល់ជនទាំងឡាយណាដែលបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ។

ផ្អែកតាមបញ្ញត្តិ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ការប្រើប្រាស់វាក្យស័ព្ទចំពោះជនដែលបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសនេះ(ជនល្មើស) គឺប្រែប្រួលទៅតាមដំណាក់កាលនីមួយៗនៃដំណើរការក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌដែលក្នុងនោះរួមមានជនសង្ស័យ ជនត្រូវចោទ ជនជាប់ចោទ ពិរុទ្ធជន និង ទណ្ឌិត។

ក. ជនសង្ស័យ

ជនសង្ស័យ ជាពាក្យបច្ចេកទេសមួយដែលបានប្រើប្រាស់ និងមានចែងក្នុងមាត្រា១១៦ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។ វាក្យស័ព្ទនេះត្រូវបានយកមកប្រើនៅក្នុងដំណាក់កាលរបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌រហូតដល់ដំណាក់កាលព្រះរាជអាជ្ញាបើកកិច្ចស៊ើបអង្កេត ទាំងការស៊ើបអង្កេតបឋម និងការស៊ើបអង្កេតករណីជាក់ស្តែងដើម្បីសម្គាល់ជនទាំងឡាយដែលគេសង្ស័យថាបានប្រព្រឹត្តនូវរាល់បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ។

ខ. ជនត្រូវចោទ

ជនត្រូវចោទ ជាពាក្យបច្ចេកទេសមួយដែលបានប្រើប្រាស់និងមានចែងក្នុងមាត្រាមួយចំនួន នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ រួមមានមាត្រា ១៣៣ ១៤៩ ២១៥ និងមាត្រា ២១៧។

ជនត្រូវចោទ ជាពាក្យដែលប្រើសម្រាប់សម្គាល់នៅក្នុងដំណាក់កាលរបស់អយ្យការ ពោលគឺនៅពេលព្រះរាជអាជ្ញា បានបើកកិច្ចស៊ើបអង្កេតរួចរាល់ ហើយបានសម្រេចចិត្ត ធ្វើការចោទប្រកាន់ទៅលើជនសង្ស័យ ពេលនោះហើយដែលមានការផ្លាស់ប្តូរពាក្យប្រើប្រាស់ពីជនសង្ស័យមកជាជនត្រូវចោទ។ ពាក្យនេះត្រូវបានប្រើប្រាស់រហូតដល់កិច្ចរបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរមុនពេលបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះ។

គ.ជនជាប់ចោទ

ជនជាប់ចោទ ជាពាក្យបច្ចេកទេសមួយដែលបានប្រើប្រាស់និងមានចែងក្នុងមាត្រាមួយចំនួន រួមមាន មាត្រា ២៩១ ៣៤៩ និងមាត្រា៣៥៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។

ជនជាប់ចោទ ជាពាក្យដែលប្រើសម្រាប់សម្គាល់ជនល្មើសនៅ ក្នុងដំណាក់កាលបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះចំពោះមុខតុលាការ[៣] ពោលពាក្យនេះចាប់ផ្តើមប្រើនៅពេលដែលមានការចោទប្រកាន់បញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះដោយព្រះរាជអាជ្ញា តាមកំណត់ហេតុបង្ហាញខ្លួនភ្លាម តាមដីកាកោះបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់ ឬនៅពេលដែលចៅក្រមស៊ើបសួរសម្រេចបញ្ចប់ការស៊ើបសួរដោយបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះ។

ឃ. ពិរុទ្ធជន

ពិរុទ្ធជន ជាពាក្យបច្ចេកទេសមួយដែលបានប្រើប្រាស់និងមានចែងក្នុងមាត្រាមួយចំនួន រួមមាន មាត្រា៣៥៣ ៣៦៥ ៣៧៦ ៣៨៧ ៤០៧ ៤០៩ និងមាត្រា៤១៨ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ។ វាក្យស័ព្ទនេះត្រូវបានយកមកប្រើក្រោយពីមានសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការដើម្បីផ្តន្ទាទោសជនជាប់ចោទទាំងនោះ។[៤] បានន័យថា នៅពេលដែលតុលាការចេញសេចក្តីសម្រេចផ្តន្ទាទោស ជនជាប់ចោទហើយ ជននោះត្រូវបានគេហៅថាជាពិរុទ្ធជនវិញលែងជាជនជាប់ចោទបន្តទៀតហើយ។

ក្នុងករណីដែលពិរុទ្ធជនប្តឹងទាល់ ឬប្តឹងឧទ្ធរណ៍ទៅនឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការ ដែលផ្តន្ទាទោសខ្លួន នោះគេនឹងហៅពិរុទ្ធជនរូបនោះថាជាជនជាប់ចោទវិញ។

ង. ទណ្ឌិត

ទណ្ឌិត ជាពាក្យបច្ចេកទេសមួយដែលបានប្រើប្រាស់និងមានចែងក្នុងមាត្រាមួយចំនួន រួមមាន មាត្រា ៤៤៥ ៤៤៦ ៤៥១ និងមាត្រាបន្តបន្ទាប់ទៀតនៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។

វាក្យស័ព្ទនេះត្រូវបានយកមក ប្រើក្រោយពេលសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការចូលជាស្ថាពរ ហើយក៏សម្គាល់ថាជននោះត្រូវបានតុលាការសម្រេចផ្តន្ទាទោស។ ពាក្យទណ្ឌិត ត្រូវបានប្រើរហូតទោះបីជាមានការប្តឹងសើរើក៏ដោយ។

១.១.២ ចារី

ចារី ជនដែលត្រូវចាត់ទុកជាចារី ចំពោះបុគ្គលណាដែលបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសដែលត្រូវចោទប្រកាន់។ ត្រូវចាត់ទុកជាចារីផងដែរ ចំពោះបុគ្គលដែលប៉ុនប៉ងប្រព្រឹត្តបទល្មើសឧក្រិដ្ឋ ឬក្នុងករណីដែលច្បាប់បានចែងទុក

[៣] មាត្រា២៩១ កថាខណ្ឌទី២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

[៤] មាត្រា៣៦៥ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

ចំពោះបទមជ្ឈិម។[៥] **ចារី** នៃបទល្មើស គឺជាជនដែលបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសដោយផ្ទាល់ដៃ ឬ ជនដែលបានប៉ុនប៉ងប្រព្រឹត្តបទល្មើសដោយផ្ទាល់ដៃ ឬអាចហៅម្យ៉ាងទៀតថាជនដៃដល់ផងដែល។ ចារី ត្រូវបានច្បាប់ចាត់ទុកថាជាអ្នកដែលមានទួនាទីសំខាន់នៅក្នុងបទល្មើស។ ប្រសិនបើគ្មានអំពីល្មើសរបស់ចារីទេ នោះក៏គ្មានបទល្មើសកើតឡើងដែរ។

ឧទាហរណ៍៖ បុគ្គល ក បានយកកាំបិតទៅចាក់សម្លាប់បុគ្គល ង ។ ដូចនេះបុគ្គល ក ត្រូវបានចាត់ទុកជាចារីដែលបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ និងត្រូវផ្តន្ទាទោសពីបទល្មើសមនុស្សឃាត។

១.១.៣ សហចារី

សហចារី ត្រូវចាត់ទុកជាសហចារី កាលណាមានបុគ្គលច្រើននាក់ បានព្រមព្រៀងប្រព្រឹត្តបទល្មើសរួមគ្នាដោយផ្ទាល់។ ត្រូវចាត់ទុកជាសហចារីផងដែរ កាលណាមានបុគ្គលច្រើននាក់បានព្រមព្រៀង ប៉ុនប៉ងប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ ឬបទមជ្ឈិមដោយផ្ទាល់ក្នុងករណីដែលច្បាប់បានចែងទុក។[៦] សហចារីនៃបទល្មើស គឺជាជនដែលបានចូលរួម និងមានសកម្មភាពប្រព្រឹត្តអំពើល្មើសដោយផ្ទាល់ជាមួយចារី ហើយស្ថិតក្នុងកាលៈទេសៈ និងទីកន្លែងតែមួយជាមួយចារី ។

ឧទាហរណ៍៖ បុគ្គល ក បានយកកាំបិតទៅចាក់សម្លាប់បុគ្គល ង ដោយក្នុងនោះមានបុគ្គល ខ និង គ បានចូលរួមសកម្មភាពដោយបានចាប់ដៃ ចាប់ជើង និងវាយដំលើបុគ្គល ង។ ដូចនេះបុគ្គល ក ត្រូវបានចាត់ទុកជាចារី និងបុគ្គល ខ គ ចាត់ទុកជាសហចារី ដែលបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ គឺបទល្មើសមនុស្សឃាត។

១.១.៤ អ្នកផ្តើមគំនិត

អ្នកផ្តើមគំនិត ជាជនត្រូវចាត់ទុកថាជាអ្នកផ្តើមគំនិតក្នុងបទឧក្រិដ្ឋ ឬបទមជ្ឈិមចំពោះបុគ្គលណាដែល៖

- ជំរុញឱ្យប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ ឬបទមជ្ឈិមនោះ តាមការណែនាំ ឬការបញ្ជា ។
- បង្កឱ្យមានបទឧក្រិដ្ឋ ឬបទមជ្ឈិមនោះ ដោយផ្តល់អំណោយ ដោយការសន្យា ឬការគំរាមកំហែង ការញុះញង់ ការលួងលោម ឬក៏ដោយការរំលោភអាជ្ញា ឬ អំណាចរបស់ខ្លួន។[៧]

ក្នុងន័យនព អ្នកផ្តើមគំនិត ឬចារីបញ្ញា គឺជាអ្នកដែលចាប់ផ្តើមគំនិត ការគិតទុច្ចរិតណែនាំ បញ្ជា ញុះញង់ និងគំរាមកំហែងឬក៏ជាការលួងលោមអោយប្រព្រឹត្តបទល្មើសជាដើម។ អំពើទាំងនេះ អាចត្រូវបានធ្វើឡើងដោយផ្ទាល់ក្តី ឬតាមសម្ភារៈអេឡិចត្រូនិកក្តី ក៏ត្រូវចាត់ទុកជាអ្នកផ្តើមគំនិត ហើយនឹងត្រូវទទួលទោសដូចគ្នា

---

[៥] មាត្រា២៥ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ

[៦] មាត្រា២៦ កថាខណ្ឌទី១ និងកថាខណ្ឌទី២ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ

[៧] មាត្រា២៨ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ

ទៅនឹងចារីផងដែរ។

ឧទាហរណ៍៖ បុគ្គល ក បានយកកាំបិតទៅចាក់សម្លាប់បុគ្គល ង ដោយក្នុងនោះមានបុគ្គល ខ និង គ បានចូលរួមសកម្មភាពដោយបានចាប់ដៃ ចាប់ជើង និងវាយដំលើបុគ្គល ង ។

ដោយបុគ្គល ក ខ និងគ បានទទួលការបញ្ជា(ជួល)ពីបុគ្គល ច អោយសម្លាប់បុគ្គល ង ពីព្រោះបុគ្គល ច និងបុគ្គល ង មានទំនាស់នឹងគ្នា ។ ដូចនេះបុគ្គល ច ត្រូវបានចាត់ទុកជាអ្នកផ្តើមគំនិត ឬចារីបញ្ញា ដែលបានគិត និងជាឬសគល់បង្កឱ្យមានការប្រព្រឹត្តបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ គឺបទល្មើសមនុស្សឃាត។

១.១.៥ អ្នកសមគំនិត

ត្រូវចាត់ទុកជាអ្នកសមគំនិតក្នុងបទឧក្រិដ្ឋ ឬបទមជ្ឈិម ចំពោះបុគ្គលណា ដែលជួយសម្រួល ដោយចេតនា ដល់ការប៉ុនប៉ង ឬការសម្រេចនូវបទឧក្រិដ្ឋ ឬ បទមជ្ឈិមនោះ ដោយផ្តល់ជំនួយ ឬការឧបត្ថម្ភរបស់ខ្លួន។[៨]

អ្នកសមគំនិត គឺជាអ្នកដែលជួយសម្រួលដល់ការប្រព្រឹត្តបទល្មើសអោយកើតមានឡើង តាមរយៈនៃការផ្តល់ជាជំនួយ ការឧបត្ថម្ភជាសម្ភារៈ ឬមធ្យោបាយផ្សេងៗ ។ បានន័យថាអ្នកសមគំនិត គឺមិនបានចូលរួមប្រព្រឹត្តបទល្មើសដោយផ្ទាល់ទេ តែជាអ្នកដែលបានដឹងលឺនិងជាចំណែកមួយដើម្បីសម្រួលឱ្យមានភាពងាយស្រួលដល់ការប្រព្រឹត្តនូវបទល្មើស។ ទោះបីអ្នកសមគំនិតមិនបានចូលរួមប្រព្រឹត្តបទល្មើសដោយផ្ទាល់ ក៏ច្បាប់បានកំណត់ផ្តន្ទាទោសដូចគ្នានឹងចារីដែរ។

ឧទាហរណ៍៖ បុគ្គល ក ខ និងគ បានទទួលការបញ្ជា(ជួល)ពីបុគ្គល ច អោយសម្លាប់បុគ្គល ង ពីព្រោះបុគ្គល ច និងបុគ្គល ង មានទំនាស់នឹងគ្នា ។ ដើម្បីសម្រេចបានតាមការបញ្ជា ឬសម្លាប់បុគ្គល ង ឱ្យបានជោគជ័យ បុគ្គល ក បានធ្វើទំនាក់ទំនងជាមួយបុគ្គល ឃ។ បុគ្គល ឃ បានឱ្យកាំបិតទៅបុគ្គល ក ដើម្បីធ្វើសកម្មភាពសម្លាប់ជនរងគ្រោះ។

ដូចនេះបុគ្គល ឃ ត្រូវបានចាត់ទុកជាអ្នកសមគំនិត ដោយបានសម្រួល និងផ្តល់ជាមធ្យោបាយក្នុងការប្រព្រឹត្តបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ គឺបទល្មើសមនុស្សឃាត។

នៅក្នុងឧទាហរណ៍ខាងលើ បានធ្វើឱ្យមានការកំណត់យ៉ាងច្បាស់ពីឋានៈរបស់បុគ្គលនីមួយៗ។ បុគ្គល ក ជាចារី បុគ្គល ខ គ ជាសហចារី បុគ្គល ឃ ជាអ្នកសមគំនិត និងបុគ្គល ង ជាអ្នកផ្តើមគំនិត ឬចារីបញ្ញា។ ទោះស្ថិតក្នុងឋានៈជាចារី សហចារី អ្នកផ្តើមគមនិត ឬអ្នកសមគំនិត ក៏ពួកគេត្រូវបានទទួលទោសផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌក្នុងបទល្មើសដូចគ្នាដែរ។

[៨] មាត្រា២៩ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ

១.២ ភាគីជារដ្ឋ

ទំនាក់ទំនងសង្គមដែលត្រូវបានច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ(ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ)សម្របសម្រួល ដែលនៅក្នុងនោះមានប្រធានទំនាក់ទំនងពីរមានសិទ្ធិនិងកាតព្វកិច្ចខាងផ្លូវច្បាប់ខុសគ្នា ប៉ុន្តែមានទំនាក់ទំនងយ៉ាងជិតស្និទ្ធនឹងគ្នា។

រដ្ឋ គឺជាប្រធានមួយក្នុងចំណោមប្រធាននៃទំនាក់ទំនងនេះតាមរយៈស្ថាប័នជំនាញរបស់ខ្លួន គឺស្ថាប័នស៊ើបអង្កេត អយ្យការ និងតុលាការ ដើម្បីធ្វើការចោទប្រកាន់ និងវិនិច្ឆ័យទោសជនល្មើស ចាប់ខ្លួនជនល្មើសមកទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ និងទទួលទោសតាមច្បាប់កំណត់អំពីបទល្មើសដែលជននោះបានប្រព្រឹត្ត។

១.២.១ នគរបាលយុត្តិធម៌

នគរបាលយុត្តិធម៌ ជាអ្នកថែរក្សា ការពារសណ្តាប់ធ្នាប់ក្នុងសង្គម។ ក្នុងន័យច្បាប់នគរបាលយុត្តិធម៌ គឺជាជំនួយដល់តុលាការ[៩]។ នគរបាលយុត្តិធម៌ មានភារកិច្ចត្រួតពិនិត្យបទល្មើស កំណត់អត្តសញ្ញាណជនល្មើស និងចាប់ជនល្មើស ព្រមទាំងប្រមូលភស្តុតាង។[១០] សមាសភាពនគរបាលយុត្តិធម៌មានដូចជាមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ភ្នាក់ងារនគរបាលយុត្តិធម៌ និងមន្ត្រីរាជការ ភ្នាក់ងារសាធារណៈដទៃទៀត ដែលច្បាប់ដោយឡែកប្រគល់អំណាចឱ្យធ្វើការពិនិត្យបទល្មើសខ្លះក្នុងរង្វង់សមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួន។[១១]

១.២.២ ព្រះរាជអាជ្ញា

ព្រះរាជអាជ្ញា គឺជាអ្នកដឹកនាំ និងសម្របសម្រួលរាល់សកម្មភាពរបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ និងភ្នាក់ងារនគរបាលយុត្តិធម៌ ក្នុងរង្វង់សមត្ថកិច្ចដែនដីរបស់ខ្លួន។

ព្រះរាជអាជ្ញាអាចចុះទៅកាន់កន្លែងស៊ើបអង្កេត និងធ្វើការណែនាំដែលមានប្រយោជន៍ដល់មន្ត្រី និងភ្នាក់ងារនគរបាលយុត្តិធម៌ហើយអាចដកសិទ្ធិស៊ើបអង្កេតពីមន្ត្រី និងភ្នាក់ងារនគរបាលយុត្តិធម៌នឹងរៀបចំឱ្យមានអ្នកជំនួស។[១២]

ព្រះរាជអាជ្ញាដែលមានសមត្ថកិច្ចដែនដីគឺ ៖

- ព្រះរាជអាជ្ញានៃទីកន្លែងដែលមានប្រព្រឹត្តិបទល្មើស
- ព្រះរាជអាជ្ញានៃទីលំនៅរបស់ជនដែលបានសង្ស័យថាបានប្រព្រឹត្តិបទល្មើស
- ព្រះរាជអាជ្ញានៃទីកន្លែងចាប់ខ្លួនជនដែលត្រូវបានសង្ស័យថាបានប្រព្រឹត្តិបទល្មើស។[១៣]

---

[៩] មាត្រា៥៦ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

[១០] មាត្រា៥៦ កថាខណ្ឌទី២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

[១១] មាត្រា៥៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

[១២] មាត្រា៣៧ កថាខណ្ឌទី៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

[១៣] មាត្រា៣៩ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

១.២.៣ ចៅក្រមស៊ើបសួរ

ចៅក្រមស៊ើបសួរ គឺជាអ្នកដែលស្វែងរកការពិត ព្រោះតួនាទីសំខាន់របស់ចៅក្រមស៊ើបសួរ គឺការសម្រេចឃុំខ្លួនជនត្រូវចោទ ជាបណ្ដោះអាសន្ន ដែលនេះ ជាសេចក្ដីសម្រេចមានលក្ខណៈប៉ះពាល់យ៉ាងខ្លាំងទៅនឹងសិទ្ធិ សេរីភាពរបស់បុគ្គល។[១៤]

ចៅក្រមស៊ើបសួរមានសមត្ថកិច្ចដែនដីគឺ៖

- ចៅក្រមស៊ើបសួរនៃទីកន្លែងប្រព្រឹត្តិបទល្មើស
- ចៅក្រមស៊ើបសួរនៃទីលំនៅរបស់ជនដែលបានសង្ស័យថាបានប្រព្រឹត្តិបទល្មើស
- ចៅក្រមស៊ើបសួរនៃទីកន្លែងចាប់ខ្លួនជនដែលត្រូវបានសង្ស័យថាបានប្រព្រឹត្តិបទល្មើស។[១៥]

១.២.៤ ចៅក្រមជំនុំជម្រះ

ក្នុងន័យនេះចៅក្រមជំនុំជម្រះ សម្ដៅដល់តុលាការ ដែលមានសមត្ថកិច្ច ក្នុងការជំនុំជម្រះក្ដីផ្ដល់ភាពយុត្តិធម៌។ ចៅក្រមជំនុំជម្រះនឹងចាប់ផ្ដើមនីតិវិធីបន្ទាប់ពីដំណាក់កាលស៊ើបសួរត្រូវបានបញ្ចប់។

តុលាការមានសមត្ថកិច្ចក្នុងការជំនុំជម្រះក្នុងរឿងក្ដីព្រហ្មទណ្ឌគឺ

- តុលាការនៃទីកន្លែងបទល្មើស
- តុលាការនៃលំនៅឋានរបស់ជនជាប់ចោទ
- តុលាការនៃទីកន្លែងចាប់ខ្លួនជនជាប់ចោទ។[១៦]

១.៣ ភាគីពាក់ព័ន្ធដទៃទៀត

ក្រៅពីភាគីជាជនល្មើស និងភាគីជារដ្ឋហើយ យើងក៏មានភាគីមួយទៀតគឺភាគី ដែលជាអ្នកជាប់ពាក់ពន្ធ័ដទៃទៀតផងដែរ ដូចជា មេធាវី និងសាក្សីជាដើម។

១.៣.១ មេធាវី

មេធាវី គឺជាវិជ្ជាជីវៈមួយ ដែលមានលក្ខណៈឯករាជ្យ និងសេរីត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីចូលរួមបម្រើវិស័យយុត្តិធម៌ ហើយវិជ្ជាជីវៈនេះអាចប្រព្រឹត្តទៅបានតែក្នុង ក្របខ័ណ្ឌនៃគណៈមេធាវីតែប៉ុណ្ណោះ នេះបើយោងតាមមាត្រា១ នៃច្បាប់ ស្ដីពីលក្ខន្តិកៈមេធាវី។ មេធាវីអាចតំណាងកូនក្ដីក្នុងរឿងក្ដីរដ្ឋប្បវេណីតាមការយល់ព្រមពីកូនក្ដី តាមរយៈលិខិតប្រគល់សិទ្ធិជាមេធាវីតំណាងដោយអាណត្តិនៅគ្រប់សាលាជម្រះក្ដី និងគ្រប់ដំណាក់កាល

[១៤] រុនពណ្ណារិទ្ធ និងចាំង ស៊ីណាត,២០១៣-- ២០១៤

[១៥] មាត្រា១២៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

[១៦] មាត្រា២៩០ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

នៃនីតិវិធី លើកលែងតែមានបទបញ្ញត្តិច្បាប់ចែងផ្ទុយពីនេះជាពិសេសក្នុងរឿងរដ្ឋប្បវេណី ពាណិជ្ជកម្ម រដ្ឋបាល ការងារ សង្គមកិច្ច។[១៧] នៅក្នុងរឿងក្តីខាងលើនេះ មេធាវីដើរតួនាទីយ៉ាងសកម្មក្នុងការស្វែងរកភស្តុតាងបង្ហាញជូនតុលាការ។

មេធាវីអាចការពារសិទ្ធិជនសង្ស័យ ជនត្រូវចោទ និងជនចាប់ចោទ តាមរយៈពាក្យសុំពឹងពាក់មេធាវីក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ប៉ុន្តែមេធាវីមិនអាចតំណាងជនទាំងនោះបានឡើយ លើកលែងតែក្នុងករណីអនុវត្តបទបញ្ញត្តិពិសេសនៃច្បាប់។ មេធាវីអាចតំណាងអ្នកទទួលខុសត្រូវរដ្ឋប្បវេណី និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី តាមរយៈពាក្យសុំពឹងពាក់ និងប្រគល់សិទ្ធិ។ មេធាវីជួយការពារកូនក្តីបានដែរនៅចំពោះមុខក្រុមប្រឹក្សាវិន័យ។[១៨]

តួនាទីរបស់មេធាវីមានដូចជា៖

- មេធាវីផ្តល់យោបល់ និងតាក់តែងលិខិតស្នាមផ្សេងៗក្នុងវិស័យគតិយុត្ត។
- មេធាវីអាចត្រូវបានចាត់តាំងដោយគូក្តី ឬចៅក្រមឲ្យបំពេញមុខងារជាអ្នកផ្សះផ្សារ ជាអ្នកសម្របសម្រួល។
- មេធាវីនឹងអាចត្រូវបានចាត់តាំងជាអាជ្ញាកណ្តាលបាន លុះត្រាតែមានច្បាប់អនុញ្ញាត។[១៩]
- ផ្សព្វផ្សាយច្បាប់ ដើម្បីប្រជាពលរដ្ឋយល់ដឹងទូលំទូលាយ និងគាំទ្រការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស។

១.៣.២ សាក្សី

សាក្សី គឺជាមនុស្សដែលអាចផ្តល់ព័ត៌មានឬរឿងរ៉ាវដោយផ្ទាល់និងពិតប្រាកដ ទាក់ទងនឹងការស៊ើបអង្កេត និងការកាត់ក្តីនានាដែលស្ថិតនៅក្នុងអាណាត្តិរបស់តុលាការ។ អ្នកទាំងនោះអាចជាជនរងគ្រោះ ឬជាមនុស្សណាម្នាក់ដែលមានព័ត៌មានទាក់ទងបទឧក្រិដ្ឋនោះ។ រឿងរ៉ាវជាក់ស្តែងដែលបុគ្គលនោះរៀបរាប់ មានតម្លៃស្មើនឹងភ័ស្តុតាង។ ភ័ស្តុតាងដែលផ្តល់ដោយសាក្សីក្នុងអំឡុងពេលស៊ើបអង្កេត នឹងក្លាយទៅជាផ្នែកមួយនៃសំណុំរឿង ឬប្រសិនបើត្រូវបានផ្តល់ឲ្យក្នុងពេលកាត់ក្តី ភ័ស្តុតាងនោះនឹងក្លាយទៅជាឯកសារផ្លូវការនៃសវនាការ។ អ្នកណាក៏ដោយដែលត្រូវចាត់ទុកថាជាមនុស្សសំខាន់សម្រាប់ផ្តល់ការពិតក្នុងពេលស៊ើបអង្កេតនិងពេលកាត់ក្តីអាចនឹងត្រូវសុំឲ្យផ្តល់ភ័ស្តុតាង រាប់បញ្ចូលទាំងអ្នកជំនាញផងដែរ។

សាក្សីត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះមុខច្បាប់អំពីការឆ្លើយឱ្យការរបស់ខ្លួន។ ការផ្តល់សក្ខីកម្មក្លែងក្លាយគឺជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ។សក្ខីកម្មភូតកុហកដែលធ្វើក្រោយពីបានស្បថ នៅមុខតុលាការ ឬនៅមុខមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ដែលធ្វើសកម្មភាពក្នុងក្របខណ្ឌដីកាចាត់ឱ្យសួរចម្លើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារចាប់ពី ២ ទៅ ៥ឆ្នាំ

[១៧] មាត្រា២ កថាខណ្ឌទី១ នៃច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកមេធាវី
[១៨] មាត្រា២ កថាខណ្ឌទី២ នៃច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកមេធាវី
[១៩] មាត្រា៣ នៃច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកមេធាវី

និងពិន័យជាប្រាក់ពី៤លានរៀល ទៅ ១០លានរៀល។[២០] ប៉ុន្តែមាត្រា ៥៤៥ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ លើកលែងឱ្យសាក្សីភូតកុហករួចផុតពីទោស ប្រសិន បើសាក្សីប្រែក្រឡាស់ដោយឯកឯងនូវសក្ខីកម្មរបស់ខ្លួន ហើយនិយាយតែការពិតមុនសេចក្តីសម្រេចបញ្ចប់នីតិវិធីស៊ើបសួរ ឬនីតិវិធីជំនុំជម្រះ។

ក្រមព្រហ្មទណ្ឌានបទបញ្ញត្តិជាច្រើនដែលដាក់កាតព្វកិច្ចលើសាក្សីឱ្យផ្តល់សក្ខីកម្មដល់តុលាការ ដើម្បី ស្វែងរកការពិត ។ ចំពោះការមិនព្រមចូលខ្លួនតាមដីកាកោះហៅឱ្យមកឆ្លើយជាសាក្សីនៅមុខអយ្យការ ឬ ចៅក្រមស៊ើបសួរ ឬ តុលាការព្រហ្មទណ្ឌ ដោយគ្មានមូលហេតុសមស្រប នោះសាក្សីនឹងប្រឈមនឹងបទល្មើស ព្រហ្មទណ្ឌ។ រាល់បុគ្គលណាដែលត្រូវបានកោះ ហៅឱ្យមកឆ្លើយជាសាក្សីនៅមុខអយ្យការ ឬចៅក្រមស៊ើបសួរ ឬ មុខតុលាការព្រហ្មទណ្ឌ ហើយមិនព្រមចូលខ្លួនតាមដីកាកោះហៅដោយគ្មានមូលហេតុសមស្រប ត្រូវផ្តន្ទាទោស ដាក់ពន្ធនាគារពី ១ (មួយ) ខែ ទៅ ៦ (ប្រាំមួយ)ខែ និងពិន័យជាប្រាក់ពី១០០០០០(មួយសែន)រៀល ទៅ ១០០០០០០(មួយលាន)រៀល។[២១]

ជាងនេះទៅទៀត សាក្សីដែលមានភស្តុតាងបង្ហាញឱ្យឃើញភាពស្លូតត្រង់របស់ជនត្រូវចោទ ជន ជាប់ចោទ ពិរុទ្ធជន ឬទណ្ឌិត ហើយមិនផ្តល់ភស្តុតាងនានាដល់អាជ្ញាធរតុលាការ ឬអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចផ្សេង ទៀតទេ ត្រូវមានទោសពីបទល្មើស មិនផ្តល់ភស្តុតាងនៃភាពគ្មានទោស ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី ១ ឆ្នាំ ទៅ ៣ឆ្នាំ និងពិន័យជាប្រាក់ពី២០០០០០០(ពីរលាន) ទៅ៦០០០០០០(ប្រាំមួយលាន) រៀល។[២២]

ដូចនេះសាក្សីមានសិទ្ធិ និងកាតព្វកិច្ចជាច្រើនដែលច្បាប់បានតម្រូវយ៉ាងច្បាស់ ដើម្បីជាប្រយោជន៍ ដល់គ្រប់ភាគី។

[២០] មាត្រា ៥៤៥ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ

[២១] មាត្រា ៥៣៨ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ

[២២] មាត្រា ៥៣៩ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ

ជំពូកទី២
សិទ្ធិរបស់ជនល្មើសក្នុងរឿងក្ដីព្រហ្មទណ្ឌ

ជំពូកទី២

សិទ្ធិរបស់ជនល្មើសក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ

២.១ សិទ្ធិទទួលបានជំនួយផ្នែកច្បាប់

នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាកាលណាមានទំនាស់កើតឡើង និងមានការប្តឹងទៅប៉ូលីសឬប្តឹងទៅតុលាការ។ ការឃុំខ្លួន ឬចាប់ខ្លួនតែងតែកើតមានឡើងនៅពេលមានពាក្យបណ្តឹង ដោយសារមានការប្រព្រឹត្តបទល្មើសជាក់ស្តែង។ អាជ្ញាធរអាចឃុំខ្លួន ឬចាប់ខ្លួន តែចំពោះបុគ្គលណាដែលប្រព្រឹត្តបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ និងមជ្ឈិមដែលដាក់គុកពីមួយឆ្នាំឡើងទៅប៉ុណ្ណោះ។ តាមក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ មាត្រា ៩៦ បានបញ្ញត្តថា មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ អាចធ្វើការឃាត់ខ្លួន ចំពោះបុគ្គលដែលសង្ស័យថាបានប្រព្រឹត្តបទល្មើស។ កាឃាត់ខ្លួនមានថិរវេលា ៤៨ ម៉ោង (ចាប់គិតទាំងពីម៉ោងដែលសាមីខ្លួនមកដល់អង្គភាពនគរបាល ឬកងរាជអាវុហត្ថ)។ ប៉ុន្តែមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ក៏ អាចពន្យាពេលថែម ២៤ ម៉ោងទៀតផងដែរក្នុងករណីដែលរកឃើញថាមានភស្តុតាងថ្មីដែលមានប្រយោជន៍ដល់រឿងក្តី តែការពន្យាពេលមិនត្រូវអនុញ្ញាតឱ្យលើសពី ២៤ ម៉ោងនេះទេ។ នៅពេលឃាត់ខ្លួន ជនជាប់ឃុំនឹងត្រូវបាត់បង់នូវសិទ្ធិមួយចំនួនដែលមិនដូចនឹងបុគ្គលទូទៅទេ តែវាមិនមានបានន័យថាជនជាប់ឃុំបាត់បង់នូវសិទ្ធិទាំងអស់នោះទេ សិទ្ធិមួយចំនួនជនជាប់ឃុំ នៅតែទទួលបាន ដោយមានចែងក្នុងច្បាប់ ដូចជានៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ មាត្រា ២០ ដែលបញ្ញត្តថា ជនជាប់ឃុំមានសិទ្ធិស្វែករកអ្នកតំណាងផ្នែកច្បាប់ សិទ្ធិផ្តល់ដំណឹងទៅគ្រួសារ ឬសាច់ញាតិ ឬស្ថាប័នពាក់ពន្ធផ្សេងៗទៀត អំពីការជាប់ពន្ធនាគារ និង ទីតាំងនៃពន្ធនាគារ ព្រមទាំងសិទ្ធិ និងករណីកិច្ចផ្សេងៗទៀត។ ប៉ុន្តែក៏មានសិទ្ធិផ្សេងទៀតដែរ ដែលជនជាប់ឃុំទទួលបានក្នុងករណីពិសេស ដូចជាសិទ្ធិទទួលបាន គ្រូពេទ្យ[២៣] និងសិទ្ធិទទួលបានអ្នកបកប្រែ[២៤]ផងដែរ។

[២៣] មាត្រា ៩៩ នៃក្រមនីតិវិធិព្រហ្មទណ្ឌ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៧

[២៤] មាត្រា ៩៣ ចំណុច៣ នៃក្រមនីតិវិធិព្រហ្មទណ្ឌ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៧

២.១.១ សិទ្ធិស្នើសុំមេធាវី

នៅពេលដែលបញ្ជូនខ្លួនជនជាប់ឃុំមកដល់ពន្ធនាគារ មន្ត្រីពន្ធនាគារត្រូវពន្យល់អំពីសិទ្ធិនិងកាតព្វកិច្ច ដូចដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់ រួមទាំងការពន្យល់អំពីបទបញ្ជាផ្ទៃក្នុងរបស់ពន្ធនាគារ និងការដាក់ពិន័យចំពោះជនណាដែលប្រព្រឹត្តខុសពីបទបញ្ជាផ្ទៃក្នុងនៃពន្ធនាគារ។ មុនពេលដែលជនជាប់ឃុំ ត្រូវបានបញ្ជូលខ្លួនមកដល់ពន្ធនាគារ ជនជាប់ឃុំធ្លាប់ជាជនជាប់ចោទ ដែលធ្វើការឃាត់ខ្លួនដោយមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ឬអាជ្ញាធរពាក់ពន្ធផ្សេងទៀត ដែលនៅក្នុងដំណាក់កាល ឃាត់ខ្លួននេះ ជនជាប់ឃុំមានសិទ្ធិស្នើសុំមេធាវី ដើម្បីការពារខ្លួន។

នៅក្នុងក្របខណ្ឌនៃការការពារខ្លួនរបស់ជនត្រូវចោទ នៅក្នុងនីតិវិធីស៊ើបសួរ ជនត្រូវចោទអាចទទួលជំនួយពីមេធាវីបានគ្រប់ពេល។ ក្នុងរយះពេល ២៤ ម៉ោងបានកន្លងផុតទៅ តាំងពីពេលចាប់ផ្តើមនៃការឃាត់ខ្លួនមកនោះ បុគ្គលដែលត្រូវឃាត់ខ្លួន អាចសុំសន្ទនាជាមួយមេធាវី ឬជាមួយជនណាម្នាក់ដែលខ្លួនជ្រើសរើស កុំឱ្យតែជននោះមានការទាក់ទិននៅក្នុងរឿងក្តីជាមួយគ្នា។[២៥] ជនជាប់ចោទត្រូវបានទទួលដំណឹងពីការស្នើសុំជ្រើសរើសតាមគ្រប់មធ្យោបាយ និងជាបន្ទាន់។មេធាវី ដែលជនជាប់ចោទអាចទទួលជំនួយបាននៅក្នុងការការពារសិទ្ធិ នៅក្នុងដំណើរការនីតិវិធីក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌនេះតាមពីររបៀប គឺមេធាវីដែលជនត្រូវចោទបានពឹងពាក់ដោយខ្លួនឯង ហើយបង់ថ្លៃកម្រៃសេវាមេធាវី សម្រាប់ការពារសិទ្ធិរបស់ខ្លួនក្នុងដំណើរការនីតិវិធី ក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ប៉ុន្តែប្រសិនបើក្នុងករណីដែលជនត្រូវចោទមិនមានលទ្ធភាពក្នុងការជួលមេធាវី ដើម្បីការពារសិទ្ធិរបស់ខ្លួននោះទេ តុលាការ ឬ ជនត្រូវចោទផ្ទាល់អាចដាក់ពាក្យសុំទៅគណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដើម្បីឱ្យចាត់មេធាវីការពារជនក្រីក្រដោយមិនគិតថ្លៃកម្រៃសេវាមេធាវីឡើយ។ មេធាវីដែលនឹងត្រូវចាត់មកនេះគឺជាសមាជិកនៃក្រុមគណៈមេធាវី នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាផ្ទាល់ ដោយស្របទៅតាមច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈមេធាវីនៃព្រះ រាជាណាចក្រកម្ពុជា ចុះថ្ងៃទី២២ ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៩៥។

នៅក្នុងករណីដែលជនត្រូវចោទត្រូវបានចៅក្រមស៊ើបសួរឃុំខ្លួន នៅក្នុងពន្ធនាគារ ឬមណ្ឌល ឃុំខ្លួនណាមួយ មេធាវីរបស់ជនត្រូវចោទអាចប្រាស្រ័យទាក់ទងជាមួយកូនក្តីរបស់ខ្លួនក្នុងពន្ធនាគារ ក្នុងមណ្ឌលឃុំខ្លួននោះ។[២៦] មេធាវី និង ជនត្រូវចោទដែលជាកូនក្តីរបស់ខ្លួន អាចធ្វើការសន្ទនាគ្នា ក្នុងបន្ទប់សន្ទនានៅក្នុងពន្ធនាគារ ឬ មណ្ឌលឃុំខ្លួន ហើយការសន្ទនារវាងមេធាវី និង ជនត្រូវចោទ គឺធ្វើឡើងដោយសម្ងាត់ ដោយមិនត្រូវបានគេស្តាប់បានឡើយ។ ក្នុងករណីដែលជនត្រូវចោទបានសារភាពនូវកំហុសរបស់ខ្លួនថាបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសពិតមែន តតិយជនដែលលួចថតសម្លេងបាននោះ ហើយនគរបាល ឬ តតិយជននោះ យកមកធ្វើជាភស្តុតាង ក្នុង

[២៥] មាត្រា ៩៨ នៃក្រមនីតិវិធិព្រហ្មទណ្ឌ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៧

[២៦] មាត្រា ១៤៩ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៧

គោលបំណងដើម្បីឱ្យតុលាការសម្រេចផ្តន្ទាទោស ដល់ជនត្រូវចោទនោះ។ ភស្តុតាងនោះគឺ មិនអាចយកមកធ្វើជាមូលដ្ឋាននៅក្នុងសេចក្តីដាក់បន្ទុកទៅលើជនត្រូវចោទ ឬមិនអាចសម្រេចសេចក្តីផ្តន្ទាទោសជនជាប់ចោទបាននោះទេ។ មេធាវី អាចអានលិខិតសំណុំរឿងឱ្យកូនក្តីស្តាប់បាន ប៉ុន្តែមេធាវីមិនអាចថតចម្លងលិខិត សំណុំរឿងទាំងនោះទៅឱ្យជនត្រូវចោទនោះទេ។ ចំពោះការសន្ទនាជាមួយមេធាវី ជនជាប់ចោទ អាចធ្វើឡើងបាន ២ វិធីដូចជា

- ការផ្ញើលិខិត
- ការជួបពិភាក្សាជាសម្ងាត់ជាមួយមេធាវី។

រាល់ទំនាក់ទំនងរវាង ជនជាប់ឃុំ និងមេធាវីត្រូវបានធ្វើឡើងដោយការសម្ងាត់[២៧]។

២.១.២ សិទ្ធិទទួលបានគ្រូពេទ្យ

សុខភាពល្អមានសារៈសំខាន់ណាស់ សម្រាប់មនុស្សគ្រប់រូប។ សុខភាពនេះជះឥទ្ធិពលលើអាកប្បកិរិយា និងសមត្ថភាពក្នុងការបំពេញមុខងារ។ សុខភាពល្អមានសារៈសំខាន់ជាពិសេសក្នុងពន្ធនាគារដែលជាសហគមន៍មួយបិទជិត។ ជាធម្មតាការដាក់ពន្ធនាគារ អាចបង្កផលប៉ះពាល់អវិជ្ជមានដល់សុខមាលភាពរបស់ជនជាប់ឃុំ ទាំងផ្លូវកាយ និងផ្លូវចិត្ត។ រដ្ឋបាលពន្ធនាគារមិនត្រឹមតែផ្តល់ការថែទាំសុខភាពប៉ុណ្ណោះទេ តែថែមទាំងបង្កើតលក្ខខណ្ឌដែលលើកកម្ពស់សុខមាលភាពទាំងជនជាប់ឃុំ និងមន្ត្រីពន្ធនាគារ។ ជនជាប់ឃុំមិនគួរចាកចេញពីពន្ធនាគារ ក្នុងស្ថានភាពសុខភាពយ៉ាប់យឺនជាងពេលដែលពួកគេបានចូលមកនោះទេ។ លក្ខខណ្ឌតម្រូវ

---

[២៧] មាត្រា ៣១ កថាខណ្ឌ ២ នៃច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ

នេះអនុវត្តគ្រប់ទិដ្ឋភាពនៃជីវិតរស់នៅក្នុងពន្ធនាគារ ជាពិសេសលើការថែទាំសុខភាព។ ជនជាប់ឃុំនៅតែមានសិទ្ធិមូលដ្ឋានក្នុងទទួលបានសុខភាពល្អ ទាំងផ្លូវកាយ និងផ្លូវចិត្ត ហើយក៏មានសិទ្ធិទទួលបានការថែរក្សាសុខភាពតាមបទដ្ឋានមួយ ដែលមានលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលនឹងការផ្ដល់សេវាសុខភាពដល់ប្រជាជនទូទៅដែរ ។ ជនជាប់ឃុំ ឬជនជាប់ពន្ធនាគារ ត្រូវទទួលបានការត្រួតពិនិត្យសុខភាពឲ្យបានត្រឹមត្រូវ និងឆាប់រហ័សតាមដែលអាចធ្វើបាន បន្ទាប់ពីចូលមកដល់មន្ទីរឃុំឃាំង ឬពន្ធនាគារ ហើយការថែទាំ និងការព្យាបាលបែបវេជ្ជសាស្ត្រ ត្រូវតែផ្ដល់ឲ្យជននោះពេលពួកគេត្រូវការ និងការព្យាបាល ត្រូវតែផ្ដល់ឱ្យដោយឥតគិតថ្លៃ។ ហើយនេះជាកាតព្វកិច្ចរបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ឬព្រះរាជអាជ្ញា។

ព្រះរាជអាជ្ញា ឬ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌សុំឱ្យគ្រូពេទ្យមកពិនិត្យបុគ្គលដែលឃាត់ខ្លួនបានគ្រប់ ពេលវេលា។[២៨] គ្រូពេទ្យផ្ទៀងផ្ទាត់មើលថា តើស្ថានភាពសុខភាពនៃបុគ្គលឃាត់ខ្លួននេះសមស្របនឹងការឃាត់ខ្លួនដែរ ឬទេ។ ប្រសិនបើគ្រូពេទ្យយល់ឃើញថា ស្ថានភាពសុខភាពរបស់បុគ្គលនោះ ពុំសមស្របជាមួយការឃាត់ខ្លួនទេនោះ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌រាយការណ៍ជាបន្ទាន់ដល់ព្រះរាជអាជ្ញា។ ចំណែកឯគ្រូពេទ្យត្រូវចេញវិញ្ញាបនបត្របញ្ជាក់សុខភាព ដែលភ្ជាប់មកជាមួយសំណុំរឿង។ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌នឹងចុះនិទ្ទេសនៅលើកំណត់ហេតុអំពីឈ្មោះរបស់គ្រូពេទ្យ ព្រមទាំងថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ និងម៉ោងនៃការពិនិត្យសុខភាព។ ហើយព្រះរាជអាជ្ញាក៏អាចចុះទៅកាន់កន្លែងផ្ទាល់ ដើម្បីផ្ទៀងផ្ទាត់មើលលក្ខខណ្ឌនៃការឃាត់ខ្លួនផងដែរ។ ការពិនិត្យបែបនេះ គឺដើម្បីពិនិត្យរកមើលជំងឺផ្លូវកាយ ឬផ្លូវចិត្ត និងចាត់វិធានការចាំបាច់ ដូចជាដាក់ជនជាប់ឃុំណាដែលគេសង្ស័យថាមានកើតជំងឺឆ្លង ឬមានលក្ខណៈឆ្លង ឱ្យនៅដាច់ដោយឡែកពីគេ ឬដើម្បីធ្វើការកត់សំគាល់អំពីលក្ខណៈមិនគ្រប់គ្រាន់ខាងផ្លូវកាយ ឬផ្លូវចិត្ត ដែលអាចធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ការស្តារនីតិសម្បទា កំណត់អំពីកាយសម្បទារបស់ជនជាប់ឃុំសំរាប់ធ្វើការ។

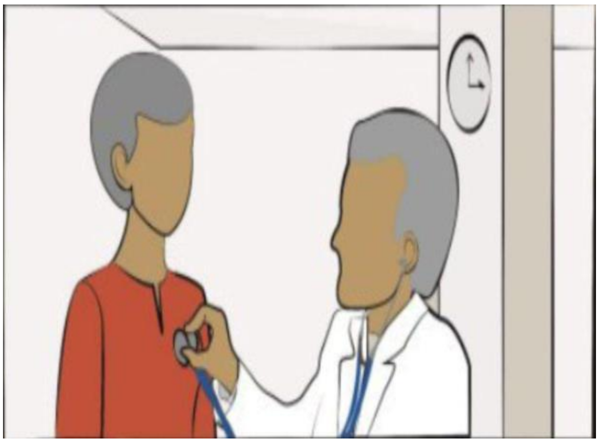

[២៨] មាត្រា ៩៩ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

២.១.៣ សិទ្ធិទទួលបានព័ត៌មាន

សិទ្ធិទទួលពត៌មាន ជាសិទ្ធិរបស់មនុស្សគ្រប់រូបក្នុងការទទួលបាន នូវព័ត៌មានពីស្ថាប័នសាធារណៈទាំងឡាយ ហើយសិទ្ធិនេះត្រូវបានធានាដោយរដ្ឋធម្មនុញ្ញ និងច្បាប់។ សិទ្ធិទទួលព័ត៌មាន ជាឧបករណ៍ដ៏សំខាន់មួយដែលធានាការបើកចំហ និងតម្លាភាព សម្រាប់លើកស្ទួយអភិបាលកិច្ចល្អ និងធ្វើការកាត់បន្ថយអំពើពុករលួយ។ ព័ត៌មានទាំងនោះត្រូវតែជាព័ត៌មានដែលពិស្តារ និងជាព័ត៌មានទាន់ពេលវេលា អំពីប្រភេទ មូលហេតុ ខ្លឹមសារនៃការចោទប្រកាន់ ឬក៏បញ្ហានានាដែលកើតឡើងទាក់ទងនឹងជនជាប់ឃុំ។

ជនជាប់ឃុំមានសិទ្ធិទទួលបានព័ត៌មានដូចជា បុគ្គលទូទៅដែរ ព្រោះអីជនជាប់ឃុំក៏ត្រូវបាន អនុញ្ញាតឱ្យទទួលបានដំណឹង ឬព័ត៌មានសំខាន់ៗនានា តាមរយៈកម្មវិធីប្រពន្ធ័ផ្សព្វផ្សាយផ្សេងៗដូចជា វិទ្យុ ទូរទស្សន៍ ទស្សានាវដ្ដី និងការទំនាក់ទំនងទូរសព្ទ័ជាមួយគ្រួសារ ដែលរៀបចំឡើងដោយពន្ធនាគារ។[២៩]

មួយទៀតជនជាប់ឃុំ ក៏អាចអនុញ្ញាតឱ្យចូលសិក្សាស្រាវជ្រាវក្នុងបណ្ណាល័យពន្ធនាគារ ឬអនុញ្ញាតឱ្យខ្ចីសៀវភៅយកទៅស្រាវជ្រាវនៅក្នុងបន្ទប់ឃុំឃាំងដើម្បីបង្កើនចំណេះដឹង។[៣០] ចំពោះគ្រួសារ ឬសាច់ញាតិជនជាប់ឃុំ នឹងត្រូវបានការជូនដំណឹងទាក់ទង់ អំពីការឈឺ ឬទទួលមរណៈភាពដោយមន្ត្រីពន្ធនាគារឱ្យបានដឹងទៅវិញទៅមក។[៣១]

[២៩] មាត្រា ៣៧ កថាខណ្ឌ ១ នៃច្បាប់ស្ដីពីពន្ធនាគារ

[៣០] មាត្រា ៣៧ កថាខណ្ឌ ២ នៃច្បាប់ស្ដីពីពន្ធនាគារ

[៣១] មាត្រា ៣៧ កថាខណ្ឌ ៣ នៃច្បាប់ស្ដីពីពន្ធនាគារ

២.២ សិទ្ធិទទួលបានការស៊ើបអង្កេតដោយត្រឹមត្រូវនិងយុត្តិធម៌

សិទ្ធិទទួលបានការស៊ើបអង្កេតដោយត្រឹមត្រូវនិងយុត្តិធម៌ ជាសិទ្ធិមួយដ៏សំខាន់ក្នុងដំណើរការ នៃរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌដើម្បី សម្រេចបាននូវភាពសុក្រឹត្រ ត្រឹមត្រូវ មិនលំអៀង និងភាពយុត្តិធម៌។ ក្នុងដំណាក់កាលដ៏សំខាន់នេះ ជនជាប់ចោទ ក៏មានសិទ្ធិជាមូលដ្ឋានមួយចំនួនបន្ថែមទៀតរួមមានដូចជា សិទ្ធិទទួលដឹងពីប្រភេទ និងបុព្វហេតុនៃការចោទប្រកាន់ សិទ្ធិទទួលបានការសួរចម្លើយតាមច្បាប់គ្មានអំពើហិង្សា ទណ្ឌកម្ម និងអំពើអមនុស្សធម៌ សិទ្ធិទទួលដឹងពី ភស្តុតាង សាក្សី សិទ្ធិទទួលបានការនៅក្រៅឃុំ និងលក្ខខណ្ឌរបស់ជនជាប់ឃុំ។

២.២.១ សិទ្ធិទទួលដឹងពីប្រភេទនិងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់

ជនជាប់ចោទត្រូវមានសិទ្ធិទទួលបានព័ត៌មានអំពីប្រភេទ និងបុព្វហេតុនៃការចោទប្រកាន់ នៅក្នុងដំណាក់កាលទាំងមុន និងក្នុងអំឡុងពេលជំនុំជម្រះ។ ការអនុវត្តសិទ្ធិនេះ មានសារៈសំខាន់ណាស់ដើម្បី ៖

- ធានាថា ជនជាប់ចោទយល់ដឹងពីមូលហេតុដែលខ្លួនត្រូវបានចោទប្រកាន់
- ធានាថា ជនជាប់ចោទអាចតបតទៅនឹងការឃុំខ្លួនណាមួយដែលអាចនឹងកើតមានឡើង
- ធានាថា ជនជាប់ចោទមានឱកាសការពារក្តីតាមដែលអាចធ្វើទៅបាន តបទៅនឹងការចោទប្រកាន់
- ការពារប្រឆាំងនឹងការចោទប្រកាន់ដែលគ្មានមូលដ្ឋានច្បាស់លាស់

ដំណាក់កាលមុនជំនុំជម្រះ

ជនជាប់ចោទមុននឹងត្រូវបាននាំខ្លួនមកកាន់សវនាការ ត្រូវតែទទួលបានព័ត៌មានភ្លាមៗ និងយ៉ាងលម្អិតជាទីបំផុតអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃបទចោទប្រកាន់ប្រឆាំងនឹងខ្លួន។[៣២] សិទ្ធិនេះហើយដែលជាមូលដ្ឋានក្នុងការទាមទារ និងផ្តល់ឱ្យជនជាប់ចោទទទួលបាននូវពេលវេលា និងសម្ភារៈគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីរៀបចំសម្រាប់ការពារខ្លួនទៅនឹងបទចោទប្រកាន់។ ជនជាប់ចោទ គួរត្រូវបានពន្យល់អំពីច្បាប់ទាំងឡាយណាដែលពាក់ព័ន្ធ និងសិទ្ធិផ្សេងៗនៅមុនពេលសវនាការ ដែលនេះជាកាតព្វកិច្ចរបស់អយ្យការ។

ដំណាក់កាលជំនុំជម្រះ

ដើម្បីអនុវត្តកាតព្វកិច្ចដែលបានចែងដោយក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ និងកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ ចៅក្រមជំនុំជម្រះត្រូវតែ ៖

- ប្រកាសសំណុំរឿងដែលត្រូវជំនុំជម្រះ

[៣២] មាត្រា ១៤(៣.ក) នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ

- ពន្យល់អំពីបទចោទប្រកាន់ ដោយរួមបញ្ចូលទាំងកាលបរិច្ឆេទ និងទីកន្លែងដែលបទល្មើសនោះត្រូវបានប្រព្រឹត្ត ៖ ប្រធានសវនាការប្រាប់ដល់ជនជាប់ចោទឱ្យបានដឹងអំពីអំពើដែលគេចោទប្រកាន់មកលើខ្លួន។[៣៣] នេះជាការចាំបាច់ដែលត្រូវបំពេញ ដើម្បីធានាថាជនជាប់ចោទ ឬអ្នកតំណាងរបស់ជនជាប់ចោទ បានទទួលព័ត៌មានត្រឹមត្រូវ។
- ប្រកាសអំពីភាគីពាក់ព័ន្ធ ៖ ក្រឡាបញ្ជីត្រូវហៅឈ្មោះជនជាប់ចោទ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី អ្នកទទួលខុសត្រូវរដ្ឋប្បវេណី ជនរងគ្រោះ សាក្សី និងអ្នកជំនាញ ព្រមទាំងផ្ទៀងផ្ទាត់អត្តសញ្ញាណជនទាំងនោះ។[៣៤] ការបង្ហាញអត្តសញ្ញាណភាគីពាក់ព័ន្ធ ដើម្បីធានាថា ជនជាប់ចោទពិតប្រាកដត្រូវបាននាំខ្លួនមកកាន់តុលាការ និងជនជាប់ពាក់ព័ន្ធដទៃទៀតមានវត្តមាននៅក្នុងសវនាការ។

(មុនជំនុំជម្រះ)

(កំឡុងពេលជំនុំជម្រះ)

[៣៣] មាត្រា ៣២៥ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

[៣៤] មាត្រា ៣២២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

២.២.២ សិទ្ធិទទួលបានការសួរចម្លើយតាមច្បាប់គ្មានអំពើហិង្សា ទណ្ឌកម្ម និងអំពើអមនុស្សធម៌

លិខិតុបករណ៍ស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ ឬច្បាប់ជាតិបានចែងយ៉ាងច្បាស់ថាទោះបី ស្ថិតក្នុងកាលៈទេសៈណាក៏ដោយ មិនអាចទទួលយកការធ្វើទារុណកម្ម ឬទណ្ឌកម្ម ក្នុងវិធីណាមួយដែលឃោរឃៅ អមនុស្សធម៌ ឬបន្ថោកបន្ទាបបានឡើយ។ ទារុណកម្ម មានន័យថាអំពើទាំងឡាយណាដែលនាំឱ្យមានការឈឺចាប់ ឬរងទុក្ខយ៉ាងខ្លាំងទោះផ្លូវកាយក្តី ឬផ្លូវចិត្តក្តីដែលបង្កឡើងដោយចេតនាលើជនណាម្នាក់។

ការហាមឃាត់ក្នុងការធ្វើទារុណកម្ម គឺជារឿងមួយចាំបាច់បំផុតជាពិសេសនៅទីកន្លែងសួរចម្លើយ ឬស៊ើបអង្កេត។ ដោយហេតុថា អាចមានការប៉ុនប៉ងគំរាមកំហែងណាមួយដើម្បីទទួលបានព័ត៌មានសំខាន់ៗសម្រាប់ដោះស្រាយសំណុំរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ។ ជាក់ស្តែង គឺនៅពេលដែលជនជាប់ចោទសារភាពពីបទល្មើសណាមួយដែលខ្លួនមិនបានធ្វើ ដោយសារតែខ្លួនរងការធ្វើបាបផ្ទាល់ក្នុងអំឡុងពេលស៊ើបអង្កេត ឬសួរចម្លើយ។ ហេតុដូចនេះចម្លើយសារភាពរបស់ជនជាប់ចោទ មិនអាចយកមកធ្វើជាភស្តុតាងនៃរឿងក្តីបានទេ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត បើទោះបីជាជនជាប់ចោទមានពិរុទ្ធភាព ពីបទល្មើសក្នុងកម្រិតធ្ងន់ធ្ងរយ៉ាងណាក៏ដោយក៏មិនអាចប្រើអំពើហិង្សាបានឡើយ។

២.២.៣ សិទ្ធិទទួលដឹងពីភស្តុតាង សាក្សី

ដើម្បីអាចមានលទ្ធភាពរៀបចំការពារក្តីតទល់នឹងការចោទប្រកាន់ភាគីជនជាប់ចោទ ត្រូវមានសិទ្ធិពិនិត្យមើលភស្តុតាងដែលបានរកឃើញក្នុងអំឡុងពេលស៊ើបអង្កេត និងការវិភាគលើភស្តុតាងដែលបានរៀបចំដោយព្រះរាជអាជ្ញា។ ភាពស្មើគ្នាក្នុងការទទួលបានភស្តុតាង មុនពេលជំនុំជម្រះអាចឱ្យភាគីជនជាប់ចោទវាស់ស្ទង់ស្ថានទម្ងន់នៃភស្តុតាង និងរៀបចំអំណះអំណាងដើម្បីការពារក្តីរបស់ខ្លួនបានល្អពេញលេញ។ សិទ្ធិនេះ មានសារៈសំខាន់ខ្លាំងក្នុងការផ្តល់លទ្ធភាពដល់ជនជាប់ចោទវាយតម្លៃរឿងក្តីរបស់ខ្លួន។

សិទ្ធិដើម្បីអាចត្រួតពិនិត្យសំណុំរឿង មានចែងនៅក្នុងមាត្រា ៣១៩ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។ សិទ្ធិទទួលដឹងភស្តុតាង រួមមានសិទ្ធិរបស់ភាគីជនជាប់ចោទ ក្នុងការទទួលបានឯកសារពាក់ព័ន្ធនឹងសវនាការ។ សំណុំរឿងជាឯកសារសំខាន់បំផុតរួមមាននូវភស្តុតាងទាំងឡាយ ដែលប្រមូលបានព្រមទាំងដីកាចោទប្រកាន់។ ឯកសារសំណុំរឿងទាំងអស់មានតែទីប្រឹក្សាច្បាប់តែប៉ុណ្ណោះដែលអាចទទួលបាន ហើយត្រូវស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់ក្រឡាបញ្ជីដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៣១៨ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។

ប្រភពច្បាប់ជាតិ និងច្បាប់អន្តរជាតិ

- **មាត្រា ៣១៩ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ** ចែងថា៖ *"មុនពេលសវនាការ មេធាវីអាចពិនិត្យមើលសំណុំរឿង នៅការិយាល័យក្រឡាបញ្ជីនៃតុលាការ នៅក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់ក្រឡាបញ្ជី។ មេធាវី ឬលេខាធិការរបស់មេធាវី អាចត្រូវបានអនុញ្ញាតដោយប្រធានតុលាការ ឲ្យធ្វើការចម្លងលិខិតនៃសំណុំរឿង ដោយខ្លួនជាអ្នកចេញសោហ៊ុយ និងនៅក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់ក្រឡាបញ្ជី។"*
- **មាត្រា ៣៩១ នៃ ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ** ចែងថា៖ *"អគ្គព្រះរាជអាជ្ញា និងមេធាវីអាចពិនិត្យមើលសំណុំរឿងរហូតដល់ពេលសវនាការ។"*
- **មាត្រា ១២៩ ១៩៥ ១៩៩ ១៧០ ២៥៩ និង ៥២៨ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។**

២.២.៤ សិទ្ធិទទួលបានការនៅក្រៅឃុំ

ការឃុំខ្លួន គឺជាការដកហូតនូវសេរីភាពរបស់បុគ្គល។ ច្បាប់ជាតិ និងអន្តរជាតិ បានចែងអំពីការការពារពីការប្រើប្រាស់ការឃុំខ្លួនទៅលើគ្រប់ករណី លើកលែងតែករណីមួយចំនួនដែលចាំបាច់ និងធ្ងន់ធ្ងរខ្លាំង។

ការឃុំខ្លួនជនត្រូវចោទ (ឃុំខ្លួនបណ្ដោះអាសន្ន) ឬជនជាប់ចោទតាមផ្លូវតុលាការ ជននោះតែងតែស្នើសុំនៅក្រៅឃុំបណ្ដោះអាសន្ន។ ប៉ុន្តែជានីតិវិធី តើជនត្រូវចោទ ឬជនជាប់ចោទត្រូវធ្វើបែបណាដើម្បីឲ្យបានត្រឹមត្រូវទៅតាមច្បាប់។

ជនបង្កបទល្មើសដែលត្រូវនគរបាលឃាត់ខ្លួនជានីតិវិធីរបស់នគរបាលយុត្តិធម៌ គឺត្រូវកសាងសំណុំរឿងបញ្ជូនទៅសាលាដំបូងខេត្ត-ក្រុងដែលដំណាក់កាលសាកសួរដំបូងជនសង្ស័យ ត្រូវឆ្លងកាត់ព្រះរាជអាជ្ញា បន្ទាប់មកព្រះរាជអាជ្ញាសាកសួរ និងចោទប្រកាន់។ បន្ទាប់ពីព្រះរាជអាជ្ញាចោទប្រកាន់ចប់ហើយត្រូវបញ្ជូនសំណុំរឿងទៅចៅក្រមស៊ើបសួរដើម្បីចោទប្រកាន់ ថាតើត្រូវឃុំខ្លួន ឬមិនឃុំខ្លួន? តាមក្នុងដំណាក់កាលនេះ ជនត្រូវចោទមានសិទ្ធិដាក់ពាក្យបណ្ដឹងសុំនៅក្រៅឃុំបាន។ ជនត្រូវចោទអាចស្នើសុំនៅក្រៅឃុំបាន ក៏ប៉ុន្តែការស្នើសុំនៅក្រៅឃុំត្រូវធ្វើជាលិខិតលាយលក្ខណ៍អក្សរនៅដំណាក់កាលចៅក្រមស៊ើបសួរ។

ជនជាប់ចោទ គួរត្រូវទទួលបានសិទ្ធិនៅក្រៅឃុំ ព្រោះការនៅក្រៅឃុំប៉ះពាល់ដល់សេរីភាពបុគ្គលយ៉ាងខ្លាំង។ ច្បាប់បានអនុញ្ញាត ឱ្យមានការប្រើប្រាស់វិធានការណ៍ត្រួតពិនិត្យរបស់តុលាការ ដែលអាចដាក់ទៅលើ ជនជាប់ចោទ នៅខណៈដែលអាចរក្សាបាននូវសេរីភាពរបស់ជននោះ។ ចៅក្រម អាចជ្រើសរើសប្រើប្រាស់វិធានការណ៍មួយ ឬច្រើនជាជម្រើសផ្សេងគ្នាពីការឃុំខ្លួន។[៣៥]

[៣៥] មាត្រា ២២៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

២.២.៥ លក្ខខណ្ឌរស់នៅរបស់ជនជាប់ឃុំ

សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ និងតម្លៃរបស់ជនជាប់ឃុំគួរត្រូវបានគោរព។ ដើម្បីធានានូវការអនុវត្តលើជនជាប់ឃុំបានត្រឹមត្រូវដោយគោរពតាមគោលការណ៍សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ ច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារបានចង្អុលបង្ហាញ និងបានកំណត់ពីលក្ខខណ្ឌរស់នៅរបស់ជនជាប់ឃុំក្នុងអំឡុងពេលនៃការជាប់ឃុំ។

ទោះបីស្ថិតក្នុងអំឡុងពេលនៃការឃុំខ្លួនក៏ដោយ ជនជាប់ឃុំនៅតែមានសិទ្ធិប្រតិបត្តិសាសនាតាមជំនឿរបស់ខ្លួន និងមិនត្រូវបានបង្ខំឲ្យប្រតិបត្តិសាសនាផ្សេងណាមួយឡើយ។[៣៦]

ជនជាប់ឃុំ ត្រូវឃុំខ្លួនដាច់ដោយឡែកពីគ្នាដោយយោងទៅតាមភេទ អាយុ ប្រវត្តិប្រព្រឹត្តបទល្មើស និងយោងទៅតាមស្ថានភាពចាំបាច់ណាមួយ។

ជនជាប់ឃុំជាបុរស និងជនជាប់ឃុំជាស្ត្រី ត្រូវដាក់ឃុំដាច់ដោយឡែក និងឱ្យបានឆ្ងាយពីគ្នាទៅតាមលទ្ធភាពដែលអាចធ្វើទៅបាន។ អគារឃុំឃាំងជនជាប់ឃុំ ជាស្ត្រីត្រូវមានមន្ត្រីពន្ធនាគារជាស្ត្រី ប្រចាំការជាអចិន្ត្រៃយ៍។ មិនអនុញ្ញាតឲ្យមន្ត្រីពន្ធនាគារជាបុរសចូលក្នុងតំបន់ជនជាប់ឃុំជាស្ត្រី ដោយគ្មានការអមដំណើរពីមន្ត្រីពន្ធនាគារជាស្ត្រីឡើយលើកលែង តែក្នុងករណីមានឧប្បត្តិហេតុសង្គ្រោះបន្ទាន់ ឬក្នុងហេតុផលសន្តិសុខសុវត្ថិភាពពន្ធនាគារ។[៣៧] ជនជាប់ឃុំដែលមិនទាន់ត្រូវ បានជំនុំជម្រះត្រូវតែដាក់ឱ្យ នៅដាច់ដោយឡែកពីទណ្ឌិត។ ចំណែកជនជាប់ឃុំជាអនីតិជន ត្រូវដាក់ឱ្យនៅដាច់ដោយឡែកពីជនជាប់ឃុំជានីតិជន។

កន្លែងស្នាក់នៅរបស់ជនជាប់ឃុំ ត្រូវស្របទៅតាមតម្រូវការផ្នែកសុខភាព ពោលគឺត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើបរិយាកាស មានខ្យល់អាកាសចេញចូលគ្រប់គ្រាន់ មានពន្លឺ កម្តៅ និងបន្ទប់មានទំហំសមល្មម។ ក្នុងអំឡុងពេលនោះ ជនជាប់ឃុំដែលមិនតម្រូវឲ្យធ្វើការនៅខាងក្រៅបានឡើយ មុដោយមូលហេតុខាងផ្លូវច្បាប់ ឬមូលហេតុខាងសន្តិសុខ ប៉ុន្តែពួកគេអាចអនុញ្ញាធ្វើឱ្យលំហាត់ប្រាណប្រចាំថ្ងៃបាន។[៣៨] ចំណែកសម្លៀកបំពាក់របស់ជនជាប់ឃុំក៏ ត្រូវមានលក្ខណៈខុសពីទណ្ឌិតដែលកំពុងអនុវត្តទោសក្នុងពន្ធនាគារ ដែលអាចសម្គាល់ និងញែកដាច់រវាងសម្លៀកបំពាក់របស់ជនជាប់ឃុំ និងទណ្ឌិត។

ជនជាប់ឃុំ ត្រូវបានទទួលរបបជីវៈភាព ដែលកំណត់បានដោយអនុក្រឹត្យ។[៣៩] ការផ្តល់អាហារឱ្យដល់ជនជាប់ឃុំ ត្រូវយកចិត្តទុកដាក់គិតគូរអំពីអាហារតមស្របតាមតម្រូវការខាងសុខភាពដែលបញ្ជាក់ពីមន្ត្រី

[៣៦] មាត្រា ២៩ នៃច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ

[៣៧] មាត្រា ៣៩ នៃច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ

[៣៨] មាត្រា ៣០ នៃច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ

[៣៩] មាត្រា ៣៣ នៃច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ

ពេទ្យពន្ធនាគារ ឬស្របតាមតម្រូវការខាងសាសនារបស់ពួកគេ។ ជនជាប់ឃុំ អាចទទួល ឬទិញអាហារដោយថវិការផ្ទាល់ខ្លួនពីប្រភពខាងក្រៅបាន តែអាហារទាំងនេះត្រូវបានត្រួតពិនិត្យពីមន្ត្រីពន្ធនាគារជាមុនសិន។[៤០]

ជនជាប់ឃុំ ត្រូវទទួលបានសេវាថែទាំសុខភាពដូចនៅក្រៅឃុំដែលមានលក្ខណស្តង់ដារតែមួយ។ ជនជាប់ឃុំដែលមានជំងឺ ត្រូវបានសេវាថែទាំសុខភាពប្រចាំថ្ងៃដោយមន្ត្រីពេទ្យពន្ធនាគារ។ ចំពោះជនជាប់ឃុំមានជំងឺធ្ងន់ហើយតម្រូវឲ្យមានការព្យាបាលនៅមន្ទីរពេទ្យខាងក្រៅតាមសំណើរបស់មន្ត្រីពេទ្យពន្ធនាគារ ត្រូវមានការអនុញ្ញាតពីព្រះរាជអាជ្ញាក្នុងដែនសមត្ថកិច្ច។ ក្នុងករណីជនជាប់ឃុំមានជំងឺធ្ងន់ ដែលតម្រូវឲ្យមានការសង្គ្រោះបន្ទាន់នៅមន្ទីរពេទ្យពន្ធនាគារ ហើយត្រូវជូនដំណឹងជាបន្ទាន់ដល់អគ្គនាយកនៃអគ្គនាយកដ្ឋានពន្ធនាគារ អភិបាលនៃគណៈអភិបាលរាជធានី ខេត្ត ព្រះរាជអាជ្ញាក្នុងដែនសមត្ថកិច្ច និងដល់គ្រួសារសាច់ញាតិ ឬមិត្តភក្តិជិតស្និទ្ធបំផុត តាមសំណើរបស់ជនជាប់ឃុំ។ បន្ទាប់ពីការព្យាបាលបានធូរស្រាល តាមការបញ្ជាក់ពីមន្ទីរពេទ្យដែលបានទទួលព្យាបាលត្រូវបញ្ជូនជនជាប់ឃុំមកពន្ធនាគារវិញ។ ចំណែកឯ ជនជាប់ឃុំដែលមានជំងឺផ្លូវចិត្ត ឬពិការកាយសម្បទា ឬស្ថិតក្រោមឥទ្ធិពលគ្រឿងញៀនត្រូវបានទទួលសេវាថែទាំសុខភាពដោយឡែក។[៤១]

ម្យ៉ាងវិញទៀត ប្រសិនបើជនជាប់ឃុំជាស្ត្រី ត្រូវបានផ្តល់សេវាគាំពារមាតា និងទារកនៅមុន និងក្រោយពេលសម្រាលកូន។ ជនជាប់ឃុំជាស្ត្រីដែលមានផ្ទៃពោះត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យសម្រាលកូននៅមន្ទីរពេទ្យខាងក្រៅ។ ក្នុងករណីមានជនជាប់ឃុំជាស្ត្រីសម្រាលកូនក្នុងពន្ធនាគារ មិនត្រូវចុះសំបុត្រកំណើតថាទារកនោះកើតនៅក្នុងពន្ធនាគារទេ។[៤២]

កូនតាមម្តាយ ត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យស្នាក់នៅក្នុងពន្ធនាគារជាមួយម្តាយត្រឹមអាយុក្រោម ៣ ឆ្នាំ និងត្រូវបានផ្តល់ម្ហូបអាហារ សម្លៀកបំពាក់ និងសេវាថែទាំសុខភាព។ ចំណែកឯ កូនត្រូវតាមម្តាយដែលមានអាយុចាប់ពី ៣ (បី) ឆ្នាំ ឡើង បើគ្មានអាណាព្យាបាលទទួលខុសត្រូវការចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សាបន្តនៅខាងក្រៅទេ នេះជាបន្ទុករបស់ក្រសួងសង្គមកិច្ច អតីតយុទ្ធជន និង យុវនីតិសម្បទា។[៤៣]

ជនជាប់ឃុំត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យទទួលដំណឹង ឬព័ត៌មានសំខាន់ៗ តាមរយៈកម្មវិធីផ្សព្វផ្សាយរបស់វិទ្យុទូរទស្សន៍ ទស្សនាវដ្តីសារព័ត៌មាននិងទំនាក់ទំនងទូរសព្ទ ជាមួយក្រុមគ្រួសារដែលរៀបចំឡើងដោយពន្ធនាគារ។

[៤០] មាត្រា ៣៤ នៃច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ

[៤១] មាត្រា ៣៨ នៃច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ

[៤២] មាត្រា ៤០ នៃច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ

[៤៣] មាត្រា ៤១ នៃច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ

ជនជាប់ឃុំអាចអនុញ្ញាតឲ្យចូលសិក្សាស្រាវជ្រាវនៅក្នុងបណ្ណាល័យពន្ធនាគារ ឬអាចអនុញ្ញាតឲ្យខ្ចីសៀវភៅយក ទៅស្រាវជ្រាវនៅក្នុងបន្ទប់ឃុំឃាំងដើម្បីបង្កើតចំណេះដឹង។ ពន្ធនាគារត្រូវជូនដំណឹងទាក់ទងនឹងជំងឺ ឬមរណភាពរបស់ជនជាប់ឃុំ ឬរបស់គ្រួសារជនជាប់ឃុំឲ្យបានដឹងទៅវិញទៅមក។[៤៤]

នៅពេលត្រូវការពិភាក្សាមេធាវី ជនជាប់ឃុំ មានសិទ្ធិទទួល និង ផ្ញើលិខិតឆ្លងឆ្លើយ។ លិខិតឆ្លងឆ្លើយរបស់ជនជាប់ឃុំត្រូវបើកនៅចំពោះមុខមន្ត្រីពន្ធនាគារដែលត្រូវបានប្រគល់សិទ្ធិលើកលែងតែលិខិតរបស់មេធាវី។

លិខិតឆ្លងឆ្លើយរបស់ជនជាប់ឃុំ ត្រូវបានដកហូត ប្រសិនបើមានការពាក់ព័ន្ធដល់សន្តិសុខសុវត្ថិភាពសណ្តាប់ធ្នាប់ទូទៅ ទាំងក្នុង និងក្រៅពន្ធនាគារ។[៤៥] ចំពោះ ជនជាប់ឃុំជាជនបរទេស មានសិទ្ធិទាក់ទងជាមួយស្ថានទូត ឬស្ថានកុលស៊ុល ឬស្ថានតំណាងរបស់ខ្លួន។ រាល់ទំនាក់ទំនងរវាងជនជាប់ឃុំនិងមេធាវី ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយសម្ងាត់។[៤៦]

លើសពីនេះទៅទៀត ជនជាប់ឃុំ មានសិទ្ធិប្តឹងតវ៉ាទៅប្រធានពន្ធនាគារ ឬទៅអគ្គនាយកដ្ឋានពន្ធនាគារ ឬព្រះរាជអាជ្ញា ឬអគ្គព្រះរាជអាជ្ញាអមសាលាឧទ្ធរណ៍ ពីអំពើរំលោភរបស់ជនជាប់ឃុំដូចគ្នា ឬ អំពើរំលោភរបស់មន្ត្រីពន្ធនាគារ។ ពាក្យបណ្តឹងតវ៉ារបស់ជនជាប់ឃុំ ត្រូវធ្វើឡើងតាមរយៈមន្ត្រីពន្ធនាគារ មេធាវីរបស់ជនជាប់ឃុំ ឬតំណាងអយ្យការ ក្នុងរយៈពេលសមស្របណាមួយ។[៤៧]

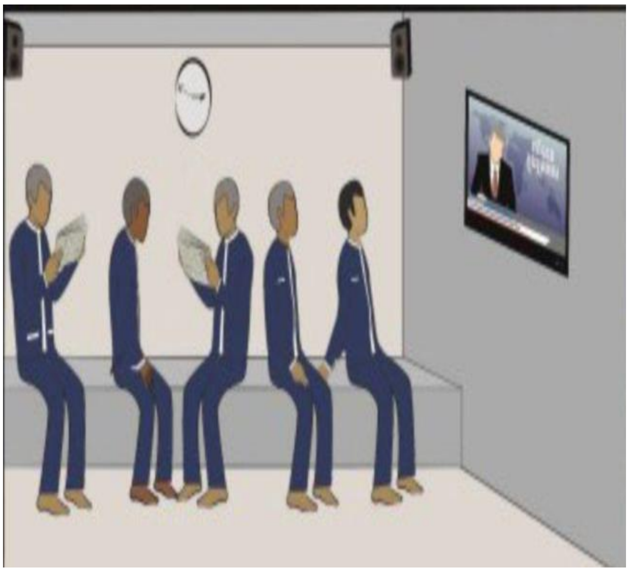

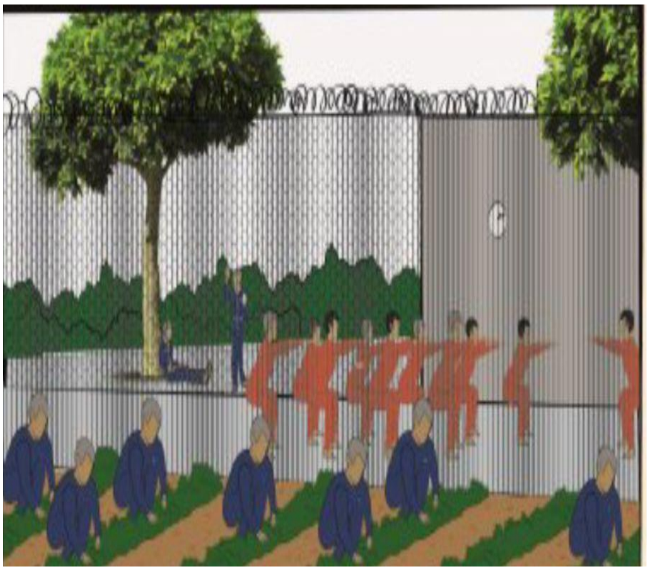

[៤៤] មាត្រា ៣៧ នៃច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ

[៤៥] មាត្រា ៣២ នៃច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ

[៤៦] មាត្រា ៣១ នៃច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ

[៤៧] មាត្រា ២៨ នៃច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ

២.៣ សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌

សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ទាក់ទងនឹងរឿងសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌ គឺតម្រូវឱ្យបុគ្គលគ្រប់រូបដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌអ្វីមួយ ទទួលបាននូវការអនុវត្តដោយយុត្តិធម៌ និងស្មើភាពគ្នាក្នុងគ្រាដែលអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចកំណត់ពីពិរុទ្ធភាពរបស់ពួកគេ។ នៅពេលដែលមានការអនុវត្តយ៉ាងត្រឹមត្រូវហើយនោះ ទាំងសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទ និងសិទ្ធិរបស់ជនរងគ្រោះត្រូវបានការពារ ហើយក៏ធានាអំពីនីតិវិធីយុត្តិធម៌ដ៏ត្រឹមត្រូវផងដែរ។

បើពិនិត្យទៅលើលិខិតុបករណ៍សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិសំខាន់ៗ ដែលព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា បានផ្តល់សច្ចាប័នរួមមាន សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិ ស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និង សិទ្ធិនយោបាយ។ **បុគ្គលគ្រប់រូបដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទឧក្រិដ្ឋណាមួយ មានសិទ្ធិទទួលបានសវនាការដោយយុត្តិធម៌។**[៤៨] បានន័យថាដរាបណាដែលតុលាការមិនទាន់ចេញសេចក្តីសម្រេចផ្តន្ទាទោស គឺបុគ្គលនោះត្រូវចាត់ទុកថាជាបុគ្គលគ្មានទោស និងទទួលបានសវនាការយ៉ាងត្រឹមត្រូវ។

សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះ ដោយយុត្តិធម៌ត្រូវបានការពារយ៉ាងជាក់លាក់ក្នុងច្បាប់ជាតិ តាមរយៈរដ្ឋធម្មនុញ្ញព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។ មាត្រា ៣៨ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញជាមូលដ្ឋានគ្រឹះសម្រាប់ការជំនុំជម្រះក្តីដោយយុត្តិធម៌។ រដ្ឋធម្មនុញ្ញផ្តល់នូវសិទ្ធិ និងការពារសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះក្តីដោយធានាថា ៖

- ពុំមានការរំលោភបំពានលើរូបរាងកាយរបស់បុគ្គលណាម្នាក់ឡើយ
- ការចោទប្រកាន់ ការចាប់ខ្លួន ការឃាត់ខ្លួន ឬការឃុំខ្លួនជនណាម្នាក់អាចធ្វើទៅបាន លុះត្រាតែអនុវត្តត្រឹមត្រូវតាមបញ្ញត្តច្បាប់
- ការបង្ខិតបង្ខំការធ្វើបាបរាងកាយ ឬទង្វើណាមួយដែលបន្ថែមទណ្ឌកម្មចំពោះជនជាប់ឃុំ ឬទណ្ឌិតត្រូវបានហាមឃាត់
- ការទទួលសារភាពដែលកើតឡើងពីកាបង្ខិតបង្ខំតាមផ្លូវកាយក្តី ឬផ្លូវចិត្តក្តី មិនត្រូវទទួលយកធ្វើជាភស្តុតាងនៃពិរុទ្ធភាពទេ
- វិមតិសង្ស័យ ត្រូវបានជាប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទ
- ជនជាប់ចោទ ត្រូវចាត់ទុកជាមនុស្សឥតទោស ដរាបណាតុលាការមិនទាន់កាត់ទោសជាស្ថាពរ
- ជនគ្រប់រូបមានសិទ្ធិការពារខ្លួនតាមផ្លូវតុលាការ

[៤៨] មាត្រា ១០ នៃសេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស

ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ដែលត្រូវបានចងក្រងឡើងក្នុងឆ្នាំ២០០៧ ដោយផ្អែកលើគោលការណ៍ចែងក្នុងមាត្រា ៣៨ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ បានបញ្ញត្តយ៉ាងលម្អិតអំពីរបៀបដែលជនសង្ស័យគួរត្រូវបានគេប្រព្រឹត្តចំពោះតួនាទី និងការទទួលខុសត្រូវរបស់ចៅក្រម ព្រះរាជអាជ្ញា ភាគីជនជាប់ចោទ ចាប់តាំងពីដំណាក់កាលចាប់ផ្ដើមរហូតដល់ដំណាក់កាលប្ដឹងតវ៉ាចុងក្រោយ។

ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ បានចែងអំពីចំណាក់ថ្នាក់បទល្មើស គោលការណ៍នៃការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ គោលការណ៍នៃការដាក់ទោស យុត្តាធិការនៃតុលាការជាអាទិ៍។ ជារួមសិទ្ធិក្នុងការទទួលបាននូវការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ទាមទាឱ្យមានការទទួលស្គាល់ និងការការពារសិទ្ធិ យ៉ាងពិតប្រាកដ ដែលសិទ្ធិទាំងនេះរួមមានសិទ្ធិទទួលបានការសន្មត់ថាគ្មានទោស សិទ្ធិត្រូវបានជំនុំជំរះដោយឥតពន្យារពេលយូរហួសហេតុ និងសិទ្ធិត្រូវមានការសួរចម្លើយ ឬសុំឱ្យសួរចម្លើយទៅលើសាក្សីដាក់បន្ទុក និងដោះបន្ទុក។

២.៣.១ សិទ្ធិទទួលបាននូវសវនាការជាសាធារណៈ

ការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ ធានាថាប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌មានតម្លាភាព និងធានាថាអំណាចតុលាការមានទំនួលខុសត្រូវចំពោះសាធារណៈជន នូវរាល់សេចក្តីសម្រេចដែលខ្លួនបានសម្រេច។

សិទ្ធិក្នុងការទទួលបាននូវសវនាការជាសារធារណៈ មានន័យថា គូក្តីនៅក្នុងរឿងក្តី និងសាធារណៈជនទូទៅមានសិទ្ធិ ក្នុងការចូលរួម។ការពិភាក្សាដេញដោលប្រព្រឹត្តទៅនៅក្នុងពេលសវនាការសាធារណៈ។[៤៩] ធាតុសំខាន់ដែលត្រូវមានក្នុងសវនាការជាសាធារណៈ គឺការបើកចំហជាទូទៅសម្រាប់សាធារណជន និងធ្វើឡើងដោយផ្ទាល់មាត់។ សាធារណៈជនត្រូវទទួលបានព័ត៌មានអំពីទីតាំង និងកាលបរិច្ឆេទនៃសវនាការ។ សាធារណៈជនមានសិទ្ធិចូលរួមស្តាប់ ដើម្បីស្វែងយល់ពីរបៀបដែលគេចាត់ចែងការងារយុត្តិធម៌ និងដើម្បីស្វែងយល់ថាតើគេធ្វើសេចក្តីសម្រេចដូចម្តេចខ្លះ ស្របតាមនីតិវិធី ឬមានការជ្រៀតជ្រែកពីឥទ្ធិពលភាគីខាងក្រៅដែរឬយ៉ាងណា?

គ្រប់ករណីទាំងអស់ សាលក្រមត្រូវតែប្រកាសនៅពេលសវនាការជាសាធារណៈ។[៥០] បន្ថែមពីនេះទៀតសវនាការជាសាធារណៈចាំបាច់ត្រូវធ្វើឡើងដោយមានវត្តមានរបស់ជនជាប់ចោទ ដើម្បីឱ្យជនជាប់ចោទអាចបានឮ និងឆ្លើយតបចំពោះសំណុំរឿងដែលបានប្តឹងប្រឆាំងរូបខ្លួន ព្រមទាំងបង្ហាញការការពារខ្លួន។

សិទ្ធក្នុងការចូលរួមក្នុ ងសវនាការជាសាធារណៈអាចត្រូវបានកំណត់នៅក្នុងកាលៈទេសៈពិតប្រាកដណាមួយ។ បើតុលាការយល់ឃើញថាសាធារណជនបង្កឱ្យមានគ្រោះថ្នាក់ដល់សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ ឬទំនៀមទម្លាប់ នោះតុលាការអាចបង្គាប់ឱ្យការពិភាក្សា ដេញដោលទាំងស្រុង ឬមួយផ្នែកប្រព្រឹត្តទៅជាសម្ងាត់។[៥១] ឧទាហរណ៍ ករណីបទល្មើសរំលោភសេពសន្ធវៈ ឬជនជាប់ចោទជាអនីតិជន។

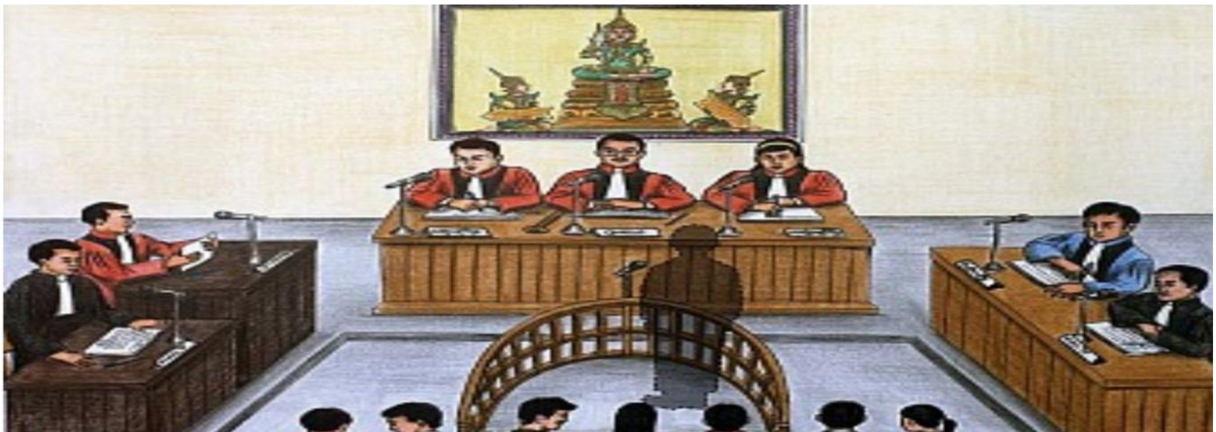

---

[៤៩] មាត្រា ៣៩២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

[៥០] មាត្រា ៣១៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

[៥១] មាត្រា៣១៦ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

២.៣.២ ការសន្មត់ជាមុនថាគ្មានទោស

ការសន្មត់ទុកជាមុនថាថាគ្មានទោស គឺជាសិទ្ធិមូលដ្ឋាន និងត្រូវបានទទួលស្គាល់ជាសកល ថាជាសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ ដែលសិទ្ធិនេះអនុវត្តនៅពេញនីតិវិធីនៃការស៊ើបអង្កេត និងការជនុំជម្រះផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ រហូតដល់ការបញ្ចប់បណ្ដឹងឧបាស្រ័ចុងក្រោយ។ ជនណាក៏ដោយបានជាប់ចោទពីបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ត្រូវចាត់ទុកថាគ្មានទោស រហូតពិរុទ្ធភាពត្រូវបានរកឃើញនៅក្នុងសវនការជាសាធារណៈ ដែលមានការធានាចាំបាច់ឱ្យជននោះការពារខ្លួន។[៥២] ដូចគ្នាដែរ ចំពោះមាត្រា ៨៤ នៃវិធានបទដ្ឋានអប្បបរមាសម្រាប់ការគ្រប់គ្រងជនជាប់ឃុំបានចែងថា (១) ជនដែលត្រូវឃាត់ខ្លួន ឬជាប់ឃុំ ពីបទចោទណាមួយ ទោះបីស្ថិតក្នុងកន្លែងឃាត់ខ្លួន របស់នគរបាលយុត្តិធម៌ ឬស្ថិតក្នុងពន្ធនាគារ តែនៅមិនទាន់បានធ្វើការជំរំជម្រះ និងសម្រេចផ្ដន្ទាទោសត្រូវចាត់ទុកថា **ជនជាប់ឃុំមិនទាន់ជំរុះជម្រះ** ។ (២) ជនជាប់ឃុំទាំងឡាយណាដែលពុំទាន់សម្រេចថាមានពិរុទ្ធភាពនៅឡើយ ត្រូវត្រូវសម្មត់ថាជា **ជនគ្មានទោស** ហើយត្រូវទទួលការថែទាំដូចមនុស្សធម្មតា។ ចំពោះមាត្រា ៣៨ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៩៣ ក៏បានចែងផងដែរថា **ជនជាប់ចោទណាក៏ដោយ ត្រូវទុកជាមនុស្សឥតទោស ដរាបណាតុលាការមិនទាន់កាត់ទោសជាស្ថាពរ**។ មានន័យថាជនជាប់ចោទម្នាក់ត្រូវបានសន្មត់ទុកជាមុនថាគ្មានទោស ដរាបណាពិរុទ្ធភាពរបស់ខ្លួនត្រូវបានកំណត់ស្របតាមច្បាប់ និងតុលាការចេញសាលក្រម ឬសាលដីកា ឬសេចក្ដីសម្រេច ចូលជាស្ថាពរ។

ម្យ៉ាងវិញទៀត គោលការណ៍ដែលថា បន្ទុកនៃភស្តុតាងស្ថិតនៅលើស្ថាប័នអយ្យការ មិនមែនជាបន្ទុករបស់ជនជាប់ចោទទេ គឺមានប្រភពមកពីការសន្មត់ទុកមុនថាគ្មានទោស។ មានន័យថា បើទោះបីជាជនជាប់ចោទមិននិយាយអ្វីទាំងអស់ ហើយមិនបង្ហាញភស្តុតាងអ្វីទាល់តែសោះក៏ដោយ ក៏ជនជាប់ចោទត្រូវបានរួចផុតពីបទចោទប្រកាន់ ប្រសិនបើអយ្យការមិនអាចបង្ហាញភស្តុតាងដាក់បន្ទុក ឬអាចនិយាយម្យ៉ាងទៀតថា ជនជាប់ចោទពុំមានកាតព្វកិច្ចត្រូវបង្ហាញភស្តុតាងដើម្បីបង្ហាញថាខ្លួនជាជនគ្មានទោសឡើយ។

លើសពីនេះទៅទៀត ដើម្បីកាន់តែដាក់លាក់ការសន្មត់ជាមុនថាគ្មានទោសតម្រូវឱ្យ ៖

- តុលាការមិនត្រូវធ្វើការសម្រេចសេចក្ដីមុនពេលសវនាការ
- ពិរុទ្ធភាពដែលហួសពីវិមតិសង្ស័យ ចាំបាច់ត្រូវបង្ហាញភស្តុតាងដោយអយ្យការ
- ការប្រព្រឹត្តចំពោះជនជាប់ចោទ មិនត្រូវធ្វើឡើងក្នុងលក្ខណៈដែលបង្ហាញថាជនជាប់ចោទ ជាជនមានពិរុទ្ធភាពដូចគ្នានឹងទណ្ឌិត

[៥២] មាត្រា ១១ នៃសេចក្ដីប្រកាសជាសកលស្ដីពីសិទ្ធិមនុស្ស

- ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយគួរជៀសវាងការផ្សាយព័ត៌មានដែលបំផ្លាញដល់ការសន្និត់ទុកជាមុនថាគ្មានទោស
- ជៀសវាងជនជាប់ចោទចូលរួមក្នុងសវនាការក្នុងឯកសណ្ឋានជាទណ្ឌិត[៥៣]

ករណីជនជាប់ចោទបង្ហាញខ្លួនក្នុងឯកសណ្ឋានទណ្ឌិត បានប៉ះពាល់យ៉ាងខ្លាំងចំពោះសិទ្ធសន្និត់ជាមុនថាគ្មានទោសជាខ្លាំង។ ជនជាប់ចោទគ្រប់រូបមានសិទ្ធិត្រូវបាននាំខ្លួនទៅកាន់តុលាការក្នុងរូបភាព និងកិត្តិយសជាជនគ្មានទោស។ នៅពេលដែលជនជាប់ចោទត្រូវបានចូលរួមក្នុងសវនាការ ក្នុងឯកសណ្ឋានជាអ្នកទោស ឬមានជាប់ខ្នោះ ធ្វើឱ្យមានការសន្និត់ថាជនជាប់ចោទមានពិរុទ្ធភាព ឬជាឧក្រិដ្ឋជនដ៏មានគ្រោះថ្នាក់ ឬជនល្មើស ដែលត្រូវបានតុលាការផ្តន្ទាទោសរួចហើយ។ ទាំងអស់នេះអាចជាហេតុដែលធ្វើឱ្យជះឥទ្ធិពលដល់ការវិនិច្ឆ័យនិងលទ្ធផល នៃរឿងក្តី។

២.៣.៣ សិទ្ធិទទួលបាននូវការជំនុំជំម្រះដោយគ្មានពន្យាពេល

សម្រាប់ជនដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌណាមួយ ហើយស្ថិតនៅក្នុងការឃុំឃាំង កាតព្វកិច្ចនៃរដ្ឋនោះ ត្រូវនាំយករឿងក្តីនោះមកជំនុំជម្រះសេចក្តីក្នុងពេលវេលាសមស្រប។

សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយគ្មានការពន្យាពេល ផ្សារភ្ជាប់ទៅនឹងសិទ្ធិមានសេរីភាព។ ជាគោលការណ៍ ជនជាប់ចោទត្រូវនាំខ្លួនទៅកាន់តុលាការអោយបានក្នុងរយៈពេលដ៏ខ្លីបំផុត និងត្រូវជំនុំជម្រះក្នុងរយៈពេលដល់សមស្រប។[៥៤] តាមរយៈគោលការណ៍នេះហើយដែលបង្កើតឱ្យមានសច្ចធារណ៍ ប្រឆាំងនឹងការឃុំខ្លួនជនជាប់ចោទទាំងឡាយណាដែលកំពង់រង់ចាំការជំនុំជម្រះ។ ការឃុំខ្លួនអាចធ្វើឡើងក្នុងករណីចាំបាច់ ដូចជា៖

- ដើម្បីបញ្ចប់បទល្មើស ឬបង្ការបទល្មើសកុំឱ្យកើតជាថ្មី
- ដើម្បីរារាំងកុំឱ្យមានការគាបសង្កត់លើសាក្សី ឬជនរងគ្រោះ ឬដើម្បីរារាំងកុំឱ្យមានការត្រូវ រ៉ូវគ្នា រវាងជនជាប់ចោទនិងអ្នកសមគំនិត
- ដើម្បីរក្សាភស្តុតាង ឬតម្រុយជាសម្ភារៈ
- ដើម្បីធានារក្សាជនត្រូវចោទ ទុកជូនតុលាការចាត់ការតាមនីតិវិធី
- ដើម្បីធានាសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈកុំឱ្យមានការច្របូកច្របល់ដែលបណ្តាលមកពីបទល្មើស។[៥៥]

---

[៥៣] ឯកសណ្ឋានទណ្ឌិតសំដៅលើឯកសណ្ឋានពណ៌ខៀវដែលក្រសួងមហាផ្ទៃបានចេញសេចក្តីប្រកាសថាជាឯកសណ្ឋានសម្រាប់ទណ្ឌិតដែលមានសាលក្រម ឬសាលដីកាបានចូលជាស្ថាពររួចហើយ។

[៥៤] មាត្រា ៩(៣) នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធនយោបាយ និងមាត្រា ២០៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

[៥៥] មាត្រា ២០៥ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

មាត្រា ១៤(៣) នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធនយោបាយ បានចែងយ៉ាងច្បាស់អំពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយគ្មានពន្យាពេល។ បន្ថែមពីនេះសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយគ្មានពន្យាពេលក៏មានចែងនៅក្នុងច្បាប់ជាតិ ដោយមាត្រា ៣១ និងមាត្រា ៣៨ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ។ ដូចនេះ ជនជាប់ចោទពីបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌណាមួយ មានសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយគ្មានពន្យាពេល។ សិទ្ធិនេះមានសារៈសំខាន់ ដោយសារមូលហេតុជាច្រើនដូចជា៖

- សិទ្ធិនេះធានាថាជនជាប់ចោទ ដែលត្រូវបានឃុំខ្លួនក្នុងអំឡុងពេលសវនាការមិនត្រូវបានដកហូតសេរីភាពយូរហួសហេតុ
- សិទ្ធិនេះការពារជនជាប់ចោទពីការបន្តឃុំខ្លួនដោយគ្មានការជំនុំជម្រះ
- សិទ្ធិនេះកាត់បន្ថយភាពអយុត្តិធម៌ ដោយធានាថាបុគ្គលគ្មានកំហុសដែលរងការចោទប្រកាន់ពីបទល្មើស នឹងមិនត្រូវបន្តឃុំខ្លួនដោយសារបទល្មើសដែលខ្លួនមិនបានប្រព្រឹត្ត

២.៣.៤ សិទ្ធិត្រូវមានការសួរចម្លើយ និងត្រូវពិនិត្យសាក្សី

រាល់សេចក្តីសម្រេចទាំងអស់របស់តុលាការ ត្រូវតែផ្អែកទាំងស្រុងលើភស្តុតាងដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងដំណាក់កាលនៃការជំនុំជម្រះ។ ហេតុដូច្នេះ នេះជាការសំខាន់ដែលផ្តល់ឱកាសសម្រាប់ភាគីនីមួយៗដើម្បីបង្ហាញភស្តុតាង និងហៅសាក្សីនានាដែលគាំទ្រដល់សំណុំរឿងរបស់ខ្លួន។[៥៦] នេះជារឿងសំខាន់ដូចគ្នាដែលភាគីនីមួយៗត្រូវបានផ្តល់ឱកាសដើម្បីសួរដេញដោលសាក្សី និងបដិសេធរាល់ភស្តុតាងដែលខ្លួនមិនទទួលយក។

ធាតុផ្សំជាមូលដ្ឋាន នៃគោលការណ៍ស្មើភាពគ្នារវាងភាគី និងសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការបង្ហាញនូវការការពារខ្លួន គឺជាសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការសុំសួរចម្លើយសាក្សី។[៥៧] សិទ្ធិក្នុងការសុំឱ្យសួរចម្លើយសាក្សីធានាថាមេធាវីមានឱកាសក្នុងការចោទសួរសាក្សីដែលនិងផ្តល់ភស្តុតាង តាងនាមឱ្យជនជាប់ចោទដើម្បីតទល់នឹងភស្តុតាងប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទ។ ជនជាប់ចោទ មានសិទ្ធហៅសាក្សីរបស់ខ្លួន និងសាកសួរដូចនេះជនជាប់ចោទត្រូវមានឱកាស និងពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីសាកសួរសាក្សីរបស់ខ្លួន សាក្សីភាគីបដិបក្ខ និងភស្តុតាងទាំងអស់ដែលបង្ហាញក្នុងសវនាការ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ជនជាប់ចោទអាចបង្ហាញសាក្សីណាមួយ ដែលពុំទាន់បានកោះហៅដោយព្រះរាជអាជ្ញា និងស្នើឱ្យតុលាការស្តាប់ចម្លើយរបស់ពួកគេក្នុងឋានៈជាសាក្សី។

ការសាកសួរសាក្សីដោយអង្គអយ្យការ និងមេធាវី ដែលផ្តល់ឱ្យតុលាការនូវឱកាសដើម្បីសង្កេតមើលភស្តុតាង និងស្តាប់អំពីការដេញដោលផ្អែកច្បាប់ទាក់ទិននឹងភស្តុតាង។ ការណ៍នេះជួយឱ្យតុលាការ ធ្វើការវាយតម្លៃលើអំណះអំណាងផ្សេងៗដែលបានបង្ហាញ និងធ្វើសេចក្តីសម្រេច។

[៥៦] មាត្រា ៣៣៤ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

[៥៧] មាត្រា ១៤ (៣.ង) នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ

ជំពូកទី៣

ការបន្ធូរបន្ថយទោស និងការលើកលែងទោស

ជំពូកទី៣

ការបន្ធូរបន្ថយទោស និងការលើកលែងទោស

រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា បានផ្តល់ព្រះរាជសិទ្ធិឱ្យព្រះមហាក្សត្រ ឡាយព្រះហស្តលេខាដើម្បីបន្ធូរបន្ថយទោស ឬលើកលែងទោសទាំងស្រុង។[៥៨] បានន័យថាការបន្ធូរបន្ថយទោស ឬការលើកលែងទោស គឺជាព្រះរាជសិទ្ធិផ្តាច់មុខរបស់អង្គព្រះមហាក្សត្រ។[៥៩] ការបន្ធូរបន្ថយទោស និងការលើកលែងទោសមិនអាចធ្វើឡើងតាមការនឹកឃើញនោះឡើយ គឺមានការកំណត់លក្ខខណ្ឌ នីតិវិធី យ៉ាងច្បាស់ក្នុងក្រឹត្យលេខ ២៨ ចុះថ្ងៃទី២០ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៨៨ និងក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ មាត្រា៣៧២និងមាត្រា៣៨២ ព្រមជាមួយច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ ។

៣.១ លក្ខខណ្ឌនៃការបន្ធូរបន្ថយទោស

ការបន្ធូរបន្ថយទោស គឺជាការបន្ថយចិរវេលានៃការទទួលទោសរបស់ទណ្ឌិតនៅក្នុងពន្ធនាគារ ។ ការបន្ធូរបន្ថយទោសអាចធ្វើទៅបាន លុះត្រាតែទណ្ឌិតបានបំពេញនូវលក្ខខណ្ឌដូចតទៅ[៦០]៖

- ទណ្ឌិតបានភ្ញាក់រលឹក កែប្រែខ្លួនបានល្អប្រសើរ និងបានប្តេជ្ញាចិត្ត ខិតខំអប់រំខ្លួនឱ្យក្លាយជាពលរដ្ឋល្អ សុចរិក ដែលមានប្រយោជន៍សម្រាប់សង្គមជាតិ។
- ទណ្ឌិតក៏បានយកចិត្តទុកដាក់ ក្នុងការបំពេញការងារពលកម្មយ៉ាងសកម្មនិងទៀងទាត់ ជាពិសេសអាចជាគំរូដ៏ល្អចំពោះទណ្ឌិតដ៏ទៃ។
- ទណ្ឌិតគោរព ប្រតិបត្តិយ៉ាងខ្ជាប់ខ្ជួនតាមបទបញ្ជាផ្ទៃក្នុងនិងវិន័យផ្សេងៗក្នុងពន្ធនាគារ។
- ទណ្ឌិតដែលបានទទួលរងទោស ឬអនុវត្តទោសបានមួយភាគបី (១/៣) នៃទោសរបស់ខ្លួន ឬបានទទួលរងទោសបាន ៧ ឆ្នាំ នៃទោសមួយជីវិតដែលតុលាការបានសម្រេចក្នុងសាលក្រម ឬសាលដីកា។
- ម្យ៉ាងវិញទៀត ទណ្ឌិតផ្ទាល់ក៏ត្រូវធ្វើការស្នើសុំបន្ធូរបន្ថយទោសរបស់ខ្លួនតាមរយៈប្រធានពន្ធនាគារ។

ការបន្ធូរបន្ថយមិនអាចប្រព្រឹត្តទៅបាន បើគ្មានការចូលរួមពីមន្ត្រីមានសមត្ថកិច្ច ក្នុងនោះមានប្រធានពន្ធនាគារដែលជាអ្នកដើរតួនាទីសំខាន់នៅក្នុងនីតិវិធីមួយនេះ។ តួនាទីរបស់ប្រធានពន្ធនាគាររួមមាន[៦១]៖

[៥៨] មាត្រា ២៧ រដ្ឋធម្មនុញ្ញ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៣

[៥៩] តាមការស្នើសុំរបស់នាយករដ្ឋមន្ត្រី

[៦០] នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ រៀបរៀងដោយសាស្ត្រាចារ្យ ហ៊ាង ឡេង

[៦១] នីតិវិធីលេខ២២៧ ស្តីពីការបន្ធូរបន្ថយទោស និងការលើកលែងទោស រៀបរៀងដោយក្រសួងមហាផ្ទៃ ឆ្នាំ២០០៣

- ប្រធានពន្ធនាគារត្រូវផ្ញើបញ្ជូនបញ្ជីឈ្មោះទណ្ឌិតដែលបានស្នើសុំសម្រាប់ការបន្ធូរបន្ថយទោស ឱ្យបាន ៤២ ថ្ងៃមុនពេល បុណ្យវិសាខបូជា បុណ្យចូលឆ្នាំខ្មែរ និងបុណ្យអុំទូក។
- ប្រធានពន្ធនាគារ ត្រូវផ្ញើភ្ជាប់ជាមួយពាក្យសុំបន្ធូរបន្ថយទោសនូវរបាយការណ៍បូកសរុប អំពីអាកប្បកិរិយារបស់ទណ្ឌិត ការងារដែលបានធ្វើនៅក្នុងពន្ធនាគារ និងកម្រិតសន្តិសុខរបស់ទណ្ឌិត។
- ប្រធានមណ្ឌលអប់រំកែប្រែត្រូវបញ្ជូនបញ្ជីឈ្មោះសុំការបន្ធូរបន្ថយទោសទណ្ឌិត ទៅឱ្យប្រធាននាយកដ្ឋានពន្ធនាគារ ហើយរក្សាទុកមួយច្បាប់នៅក្នុងមណ្ឌលអប់រំកែប្រែ។ ចំពោះពន្ធនាគារខេត្ត-ក្រុង ប្រធានពន្ធនាគារត្រូវបញ្ជូនបញ្ជីឈ្មោះសុំបន្ធូរបន្ថយទោសទណ្ឌិត ទៅតុលាការសាមីខេត្ត-ក្រុង ដោយចម្លងមួយច្បាប់ទៅឱ្យប្រធាននាយកដ្ឋានពន្ធនាគារ ហើយរក្សាទុកមួយច្បាប់នៅក្នុងពន្ធនាគារ។
- ចំនួននៃការ បន្ធូរបន្ថយទោសចំពោះទណ្ឌិត ដែលមានសិទ្ធិទទួលបានការបន្ធូរបន្ថយទោសមានដូចតទៅ៖
  - ទណ្ឌិតដែលទទួលរងទោស ឬអនុវត្តទោសក្នុងចន្លោះរវាងពី ១ ឆ្នាំ និង ១០ ឆ្នាំ អាចត្រូវបានបន្ធូរបន្ថយទោសចំនួន ៦ខែ។
  - ទណ្ឌិតដែលទទួលរងទោស ឬអនុវត្តទោសក្នុងចន្លោះរវាងពី ១០ ឆ្នាំ និង ១៥ ឆ្នាំ អាចត្រូវបានបន្ធូរបន្ថយទោសចំនួន ៩ខែ។
  - ទណ្ឌិតដែលទទួលរងទោស ឬអនុវត្តទោសក្នុងចន្លោះរវាងពី ១៥ ឆ្នាំ និង ២០ ឆ្នាំ អាចត្រូវបានបន្ធូរបន្ថយទោសចំនួន ១២ ខែ។
  - ទោសមួយជីវិត អាចត្រូវបានបន្ធូរបន្ថយលើកដំបូងមកត្រឹម ២០ឆ្នាំ ហើយទណ្ឌិតប្រភេទនេះអាចនឹងមានសិទ្ធិទទួលបានការបន្ធូរបន្ថយទោសបន្ថែមទៀត។

៣.២ លក្ខខណ្ឌនៃការលើកលែងទោស

ការលើកលែងទោស គឺជាការដោះលែងទណ្ឌិតឱ្យមានសេរីភាពឡើងវិញ មុនការកំណត់ក្នុងសាលក្រម សាលដីកា ឬសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការ។

ការលើកលែងទោសអាចធ្វើទៅបាន លុះត្រាតែទណ្ឌិតបានគោរព និងបំពេញនូវលក្ខខណ្ឌមួយចំនួនដូចខាងក្រោម៖

- ទណ្ឌិតបានភ្ញាក់រលឹក កែប្រែខ្លួនបានល្អប្រសើរ និងបានប្ដេជ្ញាចិត្ត ខិតខំអប់រំខ្លួនឱ្យក្លាយជាពលរដ្ឋល្អ សុចរិត ដែលមានប្រយោជន៍សម្រាប់សង្គមជាតិ។
- ទណ្ឌិតក៏បាន យកចិត្តទុកដាក់ក្នុងការបំពេញការងារពលកម្មយ៉ាងសកម្ម និងទៀងទាត់ ជាពិសេសអាចជាគំរូដ៏ល្អចំពោះទណ្ឌិតដ៏ទៃ។
- ទណ្ឌិតគោរព ប្រតិបត្តិយ៉ាងខ្ជាប់ខ្ជួនតាមបទបញ្ជាផ្ទៃក្នុងនិងវិន័យផ្សេងៗក្នុងពន្ធនាគារ។
- ទណ្ឌិតត្រូវទទួលរងទោស ឬអនុវត្តទោសចំនួន ២/៣ (ពីរភាគបី) នៃទោសដែលតុលាការបានសម្រេចក្នុងសាលក្រម ឬសាលដីកា។
- ម្យ៉ាងវិញទៀត ទណ្ឌិតផ្ទាល់ក៏ត្រូវធ្វើការស្នើសុំលើកលែងទោសរបស់ខ្លួនតាមរយៈប្រធានពន្ធនាគារ។

ក្រៅពីទណ្ឌិតបានអនុវត្តនូវលក្ខខណ្ឌដូចបានរៀបរាប់ខាងលើហើយ មន្ត្រីមានសមត្ថកិច្ចពាក់ពន្ធ ពោលគឺប្រធានពន្ធនាគារ ក៏បានដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងដំណើរការ នៃនីតិវិធីការលើកលែងទោសនេះ។ ប្រធានពន្ធនាគារ ត្រូវបំពេញភារកិច្ចដូចជា[៦២]៖

- ប្រធានពន្ធនាគារត្រូវ ផ្ញើបញ្ជូនបញ្ជីឈ្មោះទណ្ឌិតដែលបានស្នើសុំសម្រាប់បន្ធូរបន្ថយ ឬលើកលែងទោសឱ្យបាន៤២ថ្ងៃ មុនពេល បុណ្យវិសាខបូជា បុណ្យចូលឆ្នាំខ្មែរ និងបុណ្យអុំទូក។
- ប្រធានពន្ធនាគារត្រូវធានាថា ពាក្យស្នើសុំលើកលែងទោសត្រូវផ្ញើភ្ជាប់ជាមួយរបាយការណ៍បូកសរុបអំពីអាកប្បកិរិយារបស់ទណ្ឌិត ការងារដែលបានធ្វើនៅក្នុងពន្ធនាគារ និងកម្រិតសន្តិសុខរបស់ទណ្ឌិត។
- ប្រធានពន្ធនាគារត្រូវធានាថា រាល់ទណ្ឌិតទាំងអស់ដែលត្រូវបានស្នើសុំលើកលែងទោស ត្រូវទទួលរងទោសបានពីរភាគបីនៃទោសរបស់ខ្លួន ឬទទួលរងទោសបាន ១៥ឆ្នាំ នៃទោសមួយជីវិត។
- ការលើកលែងទោសដោយគ្មានកម្រិតពេលវេលា ដែលអាចត្រូវបានសណ្ដោសប្រណីដោយព្រះមហាក្សត្រចំពោះទណ្ឌិតដែល មានជម្ងឺមិនអាចព្យាបាលបាន មានជម្ងឺធ្ងន់ធ្ងរ ឬវ័យចាស់ជរាដែលអាចបណ្ដាល ឱ្យស្លាប់បើសិនជានៅតែឃុំខ្លួនក្នុងពន្ធនាគារ។ ក្នុងករណីនេះ ពាក្យសុំលើកលែងទោសត្រូវភ្ជាប់ជាមួយនូវរបាយការណ៍របស់មន្ត្រីពេទ្យ។
- ប្រធានមណ្ឌលអប់រំកែប្រែត្រូវបញ្ជូនបញ្ជីឈ្មោះសុំការលើកលែងទោសទណ្ឌិត ទៅឱ្យប្រធាននាយកដ្ឋានពន្ធនាគារ ហើយរក្សាទុកមួយច្បាប់នៅក្នុងមណ្ឌលអប់រំកែប្រែ។ ចំពោះពន្ធនាគារ

[៦២] នីតិវិធីលេខ២៧ ស្ដីពីការបន្ធូរបន្ថយទោស និងការលើកលែងទោស រៀបរៀងដោយក្រសួងមហាផ្ទៃ ឆ្នាំ២០០៣

ខេត្ត-ក្រុង ប្រធានពន្ធនាគារត្រូវបញ្ជូនបញ្ជីឈ្មោះសុំលើកលែងទោសទណ្ឌិតទៅតុលាការសាមី ខេត្ត-ក្រុង ដោយចម្លងមួយច្បាប់ទៅឱ្យប្រធាននាយកដ្ឋានពន្ធនាគារ ហើយរក្សាទុកមួយច្បាប់ នៅក្នុងពន្ធនាគារ។

៣.៣ អានុភាពនៃការលើកលែងទោស

ការលើកលែងទោស មានអានុភាពរំលត់បណ្តឹងអាជ្ញា។ ទណ្ឌិតត្រូវបានលើកលែងទោសពីបទល្មើស នឹងមិនអាចមាននរណាចោទប្រកាន់ ឬដាក់ទោសលើបទល្មើសនោះទៀតឡើយ។ ទណ្ឌិតមានសិទ្ធិសេរីភាពបានតាមច្បាប់កំណត់។

នៅពេលដែលទណ្ឌិតត្រូវបាន លើកលែងទោសប្រធានពន្ធនាគារត្រូវដោះលែងទណ្ឌិតនោះជាបន្ទាន់។

ចំពោះទណ្ឌិត ដែលត្រូវបានឃុំឃាំងក្នុងពន្ធនាគារថ្នាក់ជាតិ នៅពេលទទួលបានដីកាដោះលែងពីតុលាការ ត្រូវបញ្ជូនទៅប្រធាននាយកដ្ឋានពន្ធនាគារដើម្បីធ្វើការរៀបចំជាលិខិតដោះលែងដែលត្រូវបានចុះហត្ថ-លេខាដោយប្រធាននាយកដ្ឋានពន្ធនាគារ។

ចំពោះទណ្ឌិត ដែលត្រូវបានឃុំខ្លួនក្នុងពន្ធនាគារខេត្ត-ក្រុង នៅពេលទទួលបាន ដីកាដោះលែងពីតុលាការ ត្រូវបញ្ជូនទៅប្រធានពន្ធនាគារ។ ប្រធានពន្ធនាគារ ត្រូវផ្តល់លិខិតដោះលែងមួយច្បាប់ទៅឱ្យទណ្ឌិតដែលត្រូវបានដោះលែង ហើយរក្សាទុកលិខិតដោះលែងមួយច្បាប់ក្នុងពន្ធនាគារ។

មន្ត្រីពន្ធនាគារទទួលបន្ទុកក្នុងការដោះលែងទណ្ឌិត ត្រូវ

- ឱ្យទណ្ឌិតប្រគល់ទ្រព្យសម្បត្តិពន្ធនាគារមកវិញ និងរាប់ចំនួន
- ឆែកឆេរទណ្ឌិត
- សរសេរកំណត់ចំណាំនៅលើសំណុំឯកសារផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ទណ្ឌិតថា «ត្រូវបានដោះលែង» និងកាលបរិច្ឆេទនៃការដោះលែង។
- ដកឈ្មោះទណ្ឌិតចេញពីសៀវភៅបញ្ជីរាប់ចំនួននៅក្នុងបន្ទប់ឃុំឃាំង។

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

ក្រោយពីបានធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវអស់រយៈពេល ដ៏យូរកន្លងមកនេះទៅ លើប្រធានបទស្តីពី **សិទ្ធិរបស់ជនល្មើសក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ** បានធ្វើឱ្យយើងខ្ញុំទទួលបានការស្វែងយល់យ៉ាងច្រើន អំពីអត្ថប្រយោជន៍នៃសិទ្ធិរបស់ជនល្មើស ពីព្រោះបុគ្គលនេះជាដើមហេតុយ៉ាងសំខាន់ ដែលធ្វើឲ្យលេចចេញនូវរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ឬក៏អាចនិយាយម្យ៉ាងទៀតបានថាជាបុគ្គល ដែលបានធ្វើអោយរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌដំណើរការ។ ជាងនេះទៅទៀតជនល្មើស ភាគច្រើនតែងតែជាពលរដ្ឋសាមញ្ញដែលពេលខ្លះ អាចយល់ដឹងមិនអស់អំពីច្បាប់ ឬសិទ្ធិដែលខ្លួនមាន ជាពិសេស គឺសិទ្ធិនៅក្នុងដំណាក់កាលជាជនល្មើសនេះឯង ហេតុនេះហើយទើបទាមទារ ឱ្យមានអ្នកប្រឹក្សា ឬក៏អ្នកជំនួយផ្នែកច្បាប់ (មេធាវី ឬបុគ្គលផ្សេងទៀតដែលយល់ដឹងអំពីច្បាប់ច្បាស់លាស់) ជួយពន្យល់ និងផ្តល់យោបល់បន្ថែមដើម្បីខ្លួនរួចផុតពី ការសួរចម្លើយដោយគ្មានអំពើហិង្សា ទារុណកម្ម ឬក៏ពន្យល់ឱ្យយល់ដឹងអំពីសិទ្ធិដែលខ្លួនគួរទទួលបានក្នុងពេលឃាត់ខ្លួនបានយ៉ាងច្បាស់ ដូចជា សិទ្ធិទទួលបានគ្រូពេទ្យ អ្នកបកប្រែ មេធាវីជាអាទិ៍ និងការទទួលបានការជំនុំជម្រះឱ្យយុត្តិធម៌ មិនលំអៀង អញ្ញាក្រឹត្យ នៅចំពោះមុខតុលាការ។

យោងតាមការបកស្រាយប្រធានខាងលើ យើងឃើញថានៅក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ មានពាក្យហៅជនល្មើសជាច្រើនខុសៗគ្នា តាំងពីនៅក្នុងដំណាក់កាលមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ រហូតដល់ ការជំនុំជម្រះនៅចំពោះមុខតុលាការ ពាក្យទាំងនោះមានដូចជា ជនសង្ស័យជនល្មើសជនត្រូវចោទ ជនជាប់ចោទ ពិរុទ្ធជន និង ទណ្ឌិត។ ប៉ុន្តែទោះបីជាយ៉ាងណា តាមរយៈក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ក៏ដូចជា ច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ ដែលបានផ្តល់សម្បទានូវសិទ្ធិការពារ ជាច្រើន ចាប់តាំងពីដំណាក់កាលឃាត់ខ្លួនដំបូងរហូតដល់មានដំណាក់កាលការឃុំខ្លួន បណ្តោះអាសន្ន ពីព្រោះគាត់ គឺជាជនដែលត្រូវបានកាត់ផ្តាច់សិទ្ធិសេរីភាពមួយចំនួននៅពេលដែលគាត់ខ្លាចជាជនល្មើស។ ទាំងច្បាប់ជាតិ និងលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តិអន្តរជាតិ សឹតសឹងតែបានបញ្ញត្តការពារជនត្រូវចោទដូចគ្នា។ នេះបើតាមការជាក់ស្តែងការបញ្ញត្តពាក់ព័ន្ធនឹងគោលលការណ៍សច្ចធារណ៍នៃនិរទោស ឬគោលការណ៍ សន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទេស កាលណាមិនទាន់មានសាលក្រម ឬសាលដីកាស្ថាពរទេ ដែលគោលការណ៍នេះក៏ មានចែងនៅក្នុងមាត្រា ៣៨ កថា-ខណ្ឌទី៧ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៣ ផងដែរ។

សរុបសេចក្តីមក ថ្វីត្បិតតែច្បាប់បានបញ្ញតិផ្តល់ឱ្យនូវសិទ្ធិជាច្រើនដល់ ជនល្មើសនៃរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ក៏ពិតមែន ប៉ុន្តែក្នុងគោលបំណងធានាឱ្យបាននូវលំហូរនៃនីតិវិធីនីមួយៗប្រព្រឹត្តិទៅដោយរលូន និងមិនមានករណីបំពាន **សិទ្ធិរបស់ជនល្មើសក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ** ណាមួយត្រូវបានកើតឡើងទេក្នុងពេលកំពុងដំណើរការ

រឿងក្តី។ តែទន្ទឹមនឹងនេះផងដែរយើងឃើញថា បច្ចុប្បន្នការអនុវត្តនូវ **សិទ្ធិរបស់ជនល្មើសក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ** ទាំងនេះហាក់នៅមានភាពទន់ខ្សោយ ពីព្រោះគេនៅតែសង្កេតឃើញមានការធ្វើទារុណកម្ម ឬក៏អំពើហឹង្សាលើជនល្មើសនៅឡើយទេ។ ដូចនេះជនល្មើសគួរតែរកមេធាវីភ្លាមៗនៅពេលដែលមានការឃាត់ខ្លួនកើតឡើង ដើម្បីធានាអំពីសិទ្ធិរបស់ខ្លួន ដែលមិនត្រូវបានអ្នកដ៏ទៃបំពាន តែការមិនបំពាននេះក៏ទាមទារឱ្យ មានការចូលរួមពីសំណាក់មន្ត្រីពាក់ព័ន្ធ នៅក្នុងនីតិវិធីអនុវត្តតួនាទីរបស់ខ្លួនប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព និងយុត្តិធម៌ផងដែរ។ ជាការពិតណាស់ ប្រសិនបើការគោរពសិទ្ធិមនុស្សប្រព្រឹត្តទៅបានល្អប្រសើរ គួបផ្សំជាមួយនឹងការមិនប្រព្រឹត្តនូវអំពើពុករលួយទៀតនោះ ប្រទេសកម្ពុជានឹងក្លាយជាប្រទេសដែលមាននីតិរដ្ឋពេញលេញ ហើយប្រជាពលរដ្ឋប្រាកដជារស់នៅប្រកបដោយសុខសន្តិភាព។

អនុសាសន៍

អនុសាសន៍

ដើម្បីចូលរួមចំណែកធ្វើឱ្យសារណារបស់យើងខ្ញុំ កាន់តែល្អ និងរឹតតែមានប្រសិទ្ធភាពខ្ពស់ឡើង ហើយអាចយកទៅអនុវត្តន៍បាន យើងខ្ញុំសូមផ្តល់ជាអនុសាសន៍មួយចំនួនដូចខាងក្រោម ៖

- ❖ ពង្រឹងវិស័យអប់រំ ក្នុងគោលដៅធ្វើឱ្យប្រជាពលរដ្ឋមានការយល់ដឹងកាន់តែខ្ពស់ ហើយខ្លាចរអាចំពោះការប្រព្រឹត្តអំពើបំពានច្បាប់ ដើម្បីកាត់បន្ថយបទល្មើសនានាដែលអាចកើតឡើងជាយថាហេតុ ហើយនឹងគ្មានការប្រព្រឹត្តិបទល្មើសកើតឡើងទៀតផង។
- ❖ ជនល្មើស ឬជនជាប់ចោទគួរតែសហការគ្នា ជាមួយមន្ត្រីមានសមត្ថកិច្ចពាក់ពន្ធដើម្បីសម្រួលដល់ការស៊ើបអង្កេតកាន់តែមានភាពងាយស្រួល។
- ❖ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ត្រូវតែលុបបំបាត់ចោលនូវអំពើពុករលួយ ជាពិសេសអ្នកធ្វើកំណត់ហេតុអ្នកធ្វើកោសលវិច័យ ដើម្បីជម្រុញឱ្យការស៊ើបអង្កេតប្រព្រឹត្តទៅប្រកបដោយយុត្តិធម៌ និងតម្លាភាព។
- ❖ ធ្វើការផ្សាយច្បាប់ឱ្យកាន់តែទូលំទូលាយអំពីសិទ្ធិរបស់ជនល្មើស ដែលមានចែងនៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ រដ្ឋធម្មនុញ្ញ និងច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ ក៏ដូចជាច្បាប់ផ្សេងទៀត ទាំងច្បាប់ជាតិ និងអន្តរជាតិ ដល់អាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ច ក៏ដូចជាប្រជាពលរដ្ឋដើម្បីបានជ្រួតជ្រាប និងចូលរួមអនុវត្តឱ្យមានប្រសិទ្ធិភាព និងគ្មានការបំពាន់ផ្សេងៗត្រូវបានកើតឡើង។
- ❖ ជម្រុញការចូលរួមសរសេរសៀវភៅដែលពាក់ព័ន្ធនឹងច្បាប់ ពីសំណាក់សាស្ត្រាចារ្យផ្នែកនីតិសាស្ត្រក៏ដូចជាអ្នកប្រកបវិជ្ជាជីវៈច្បាប់ទាំងឡាយ ដោយធ្វើការពន្យល់ឱ្យមានភាពងាយយល់ដល់ប្រជាពលរដ្ឋក្នុងគោលបំណងលើកតម្កើនការយល់ដឹងផ្នែកច្បាប់ និងកាត់បន្ថយបទល្មើសនានា។
- ❖ ប្រជាពលរដ្ឋ មិនត្រូវយកអំណាចទឹកប្រាក់ ទៅសូកប៉ាន់ដល់អាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចនានា ដើម្បីជាមធ្យោបាយគេចខ្លួនពីការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ ព្រោះទង្វើទាំងអស់នេះបានជម្រុញឱ្យបទល្មើសកើតមានកាន់តែច្រើនឡើងៗ ហើយបង្កឱ្យប៉ះពាល់ដល់សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ។
- ❖ ស្ថាប័នតុលាការត្រូវតែចៀសឱ្យផុតពីការប្រព្រឹត្តនូវអំពើពុករលួយ ដើម្បីកសាងនីតិរដ្ឋឱ្យមានប្រសិទ្ធភាពតទៅមុខទៀត ក៏ដូចជាកាត់បន្ថយភាពអយុត្តិធម៌ដល់ប្រជាពលរដ្ឋស្លូតត្រង់។
- ❖ រាជរដ្ឋាភិបាល គួរតែយកចិត្តទុកដាក់ឱ្យបានខ្ពស់ ដល់មន្ត្រីដែលស្ថិតនៅថ្នាក់ក្រោមជាតិ ដោយផ្តោតសំខាន់ទៅលើប្រាក់បៀវត្ស ដើម្បីធ្វើយ៉ាងឱ្យមន្ត្រីទាំងនោះបានបំពេញការងារ ប្រកបដោយការទទួលខុសត្រូវ និងមានមនសិការវិជ្ជាជីវៈខ្ពស់។

ឯកសារយោង

ឯកសារយោង

I. លិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តិជាតិ

១. រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៣
២. ច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈមេធាវី ឆ្នាំ១៩៩៥
៣. ក្រមព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៩
៤. ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៧
៥. ច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ២០១១
៦. ច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំអង្គការតុលាការ ឆ្នាំ២០១៤

II. លិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តិអន្តរជាតិ

១. សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស ឆ្នាំ១៩៤៨
២. កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ ឆ្នាំ១៩៦៦

III. សៀវភៅ

១. យុទ្ធសាស្ត្រគ្រប់គ្រងពន្ធនាគាតាមគោលការណ៍សិទ្ធិមនុស្ស របស់លោក Andrew Coyle បោះពុម្ពលើកទី២ ឆ្នាំ២០០៩
២. សៀវភៅនីតិវិធិព្រហ្មទណ្ឌសម្រាប់នគរបាល អំណោយស្ថានទូតបារាំង ឆ្នាំ២០០៩
៣. រុន ពណ្ណារិទ្ធ និង ចាំង ស៊ីណាត,នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ,២០១៣- ២០១៤
៤. សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជា រៀបចំដោយមជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា ឆ្នាំ២០១៧

ឧបសម្ព័ន្ធ